

การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุด

ความหมายและแนวโน้มของการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ

การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า *Reclassification* หมายถึงการเปลี่ยนแปลงระบบจัดหมู่หนังสือที่กำลังใช้อยู่ในห้องสมุด แฮร์เรียท ดี. แมคเฟอร์สัน (Harriet D. MacPherson) ได้ให้คำจำกัดความของคำนี้ว่า เป็นขบวนการเปลี่ยนระบบการแยกประเภทหนังสือจากระบบหนึ่งไปสู่อีกระบบหนึ่งโดยสิ้นเชิง¹ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ อาจรวมถึงการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดอื่น ๆ ในบัตรรายการ (Recataloging) ด้วย การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ อาจแบ่งออกได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ 2 ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงเลขหมู่บางเลข หรือบางส่วนของระบบจัดหมู่หนังสือที่ห้องสมุดใช้อยู่เดิม กับการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดจากระบบหนึ่งไปใช้อีกระบบหนึ่ง ประเภทแรก ห้องสมุดอาจเปลี่ยนแปลงใดเมื่อพิจารณาเห็นว่า มีจำนวนหนังสือในหมวดใดหมวดหนึ่งเพิ่มมากขึ้น แต่เลขหมู่ของหนังสือในหมวดนั้น ๆ มิใช่เพียงพอ ก็อาจขยายแผนการจัดหมู่ในหมวดนั้น ๆ ความเหมาะสม เช่น ห้องสมุดบางแห่งที่ใชแผนการจัดหมู่หนังสือฉบับย่อย อาจเปลี่ยนมาใช้แผนการจัดหมู่หนังสือฉบับสมบูรณ์ของระบบนั้น ๆ แทน หรือในกรณีที่ระบบจัดหมู่หนังสือ มีการปรับปรุงและพิมพ์ครั้งใหม่ออกมา อาจพิจารณาใช้เลขหมู่ตามฉบับพิมพ์ครั้งใหม่ก็ได้ ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ส่วนประเภทหลัง คือการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือจากระบบหนึ่งไปใช้อีกระบบหนึ่ง ห้องสมุดจำเป็นต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบทุกแง่มุม เนื่องจากเป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ห้องสมุดทุกฝ่าย นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงงบประมาณ บุคลากร สถานที่ และเวลาอีกด้วย

¹Harriet D. MacPherson, "Reclassification of College and University Libraries," College and Research Libraries, I (March, 1940), 159.

การเลือกใช้ระบบจัดหมู่หนังสือในแต่ละห้องสมุดนั้น เป็นหน้าที่ของบรรณารักษ์ ผู้ใช้ห้องสมุดไม่มีสิทธิที่จะเลือกระบบจัดหมู่หนังสือ แต่ถาเลือกได้ ผู้ใช้ห้องสมุดย่อมต้องการเลือกระบบจัดหมู่หนังสือที่ง่ายและใช้โคสะดวกที่สุด จึงเป็นหน้าที่ของบรรณารักษ์ที่จะต้องพิจารณาเลือกระบบจัดหมู่หนังสือให้เหมาะสมกับภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ของห้องสมุด โดยคำนึงถึงประเภทและขนาดของห้องสมุด คำนึงถึงนโยบายการให้บริการของห้องสมุด ตลอดจนเนื้อหาวิชาของหนังสือที่มีอยู่ในห้องสมุด ไม่ควรเลือกระบบจัดหมู่หนังสือด้วยความเห็นว่า ระบบจัดหมู่หนังสือ นั้น ๆ ไร้ง่ายกว่ากว้างขวางทั่วไป หรือเป็นระบบที่รู้จักกันดี การเลือกระบบจัดหมู่หนังสือสำหรับห้องสมุดที่เพิ่งตั้งใหม่ยอมทำใจง่าย แต่การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือจากระบบหนึ่งไปใช้อีกระบบหนึ่งสำหรับห้องสมุดที่เคยใช้ระบบใดระบบหนึ่งมาแล้วนั้น เป็นเรื่องยากมาก โมริส เอฟ. โทเบอร์ (Maurice F. Tauber)¹ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการพิจารณาเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือว่า เป็นการยากที่จะระบุลงไปให้แน่ชัดว่า ห้องสมุดนั้น ๆ ควรจะจัดหมู่และทำบัตรรายการหนังสือเสียใหม่หรือไม่ เพราะการตัดสินใจเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ ย่อมหมายถึงการเพิ่มค่าใช้จ่าย จึงจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่า ผลดีในด้านการอื่นเนื่องมาจากการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ คุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายที่ห้องสมุดต้องเสียไปหรือไม่ จากการสำรวจค่าใช้จ่ายในการจัดหมู่และทำบัตรรายการใหม่ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา 60 แห่ง ในปี ค.ศ. 1941 ปรากฏว่า ห้องสมุดที่มีหนังสือจำนวน 5,461,000 เล่ม ต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณ 1 ล้านห้าแสน ถึงสี่ล้านเหรียญอเมริกัน แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นอีกมาก จำนวนเงินสี่ล้านเหรียญอเมริกันเป็นค่าใช้จ่ายอย่างต่ำสุดที่จะจัดหมู่และทำบัตรรายการใหม่สำหรับห้องสมุดที่มีจำนวนเล่มหนังสือเท่ากัน²

¹Maurice F. Tauber, "Reclassification and Recataloging in College and University Libraries, Reasons and Evaluation" Library Quarterly, XII (October, 1942), 845.

²Tauber, Technical Services in Libraries..., p. 263.

แนวโน้มของการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุด เป็นปัญหาที่กล่าวถึงกันมาก โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา ใ้มีผู้เขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องนี้กันอย่างกว้างขวาง มีทั้งที่สนับสนุนและคัดค้านการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ แต่บทความในระยะหลัง ๆ นี้ ส่วนใหญ่สนับสนุนให้ห้องสมุดมหาวิทยาลัย เปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือจากระบบทศนิยมของคิวอี้ มาใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน อย่างไรก็ตาม มีบทความจำนวนไม่น้อยที่กล่าวถึงปัญหาอันเกิดจากการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ เซเยอร์ โคโให้ข้อสังเกตไว้ดังนี้ คือ การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ โดยไม่มีความชำนาญหรือมีความรู้ในระบบจัดหมู่หนังสือที่ต้องการเปลี่ยนไม่เพียงพอ ประโยชน์ที่ได้รับจะไม่คุ้มค่าตามที่คาดหมายไว้ บรรณารักษ์ควรจะใช้ระบบจัดหมู่หนังสือที่ใช้อยู่เดิม แต่เปลี่ยนแปลงเลขหมู่บางหมวด หรือบางหมู่ เพื่อให้เหมาะสมกับปริมาณหนังสือที่เพิ่มขึ้น จะเป็นการแก้ปัญหาได้ดีกว่า¹ ในบทความเกี่ยวกับการสำรวจการจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มีหนังสือประมาณ 5,000 - 6,000 เล่มของ โฮเวิร์ด อาร์ คาวนี่

นั้น ผู้เขียนได้ออกแบบสอบถามถึงระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดว่า ใช้ระบบทศนิยมของคิวอี้ หรือระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ อันเป็นผลให้ทราบว่าห้องสมุดมีความต้องการที่จะเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือหรือไม่ คำตอบที่ส่งกลับมานั้น มีคำตอบหนึ่งซึ่งให้ข้อคิดแก่ห้องสมุดต่าง ๆ ที่มีนโยบายจะเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือว่า การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือจากระบบหนึ่งไปใช้อีกระบบหนึ่งนั้น มิใช่เป็นการแก้ปัญหาทุกอย่างของห้องสมุดใด²

การพิจารณาเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ เป็นเรื่องที่บรรณารักษ์จะต้องศึกษาขอเท็จจริง และพิจารณารายละเอียดต่าง ๆ อย่างรอบคอบ การที่มีผู้กล่าวว่า การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ มักจะก่อให้เกิดปัญหามากกว่าเป็นการแก้ปัญหา นั้น อาจมีส่วนถูกต้องอยู่บ้าง กล่าวคือ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบจัดหมู่หนังสือขึ้นในห้องสมุดใดก็ตาม ห้องสมุดแห่งนั้นก็จะต้องมีปริมาณ

¹W.C. Berwicks Sayers, "Failures of Classification Considered," Library World, XLIV (March, 1942), 129.

²Downey, op.cit., 2293.

งานเพิ่มขึ้น และค่าใช้จ่ายก็สูงขึ้นด้วย แต่เมื่อใดก็ตามงานมาดีกระยะหนึ่ง ผลสะท้อนที่
 บรรณารักษ์ของสมุดใครรับ ก็อาจลดความยุ่งยากในระยะแรก ๆ ได้ แต่จะเป็นผลดีมาน้อย
 แค่นั้น บ่มขึ้นอยู่กับการพิจารณาในเมืองตน นี้คั้งแต่การศึกษาถึงข้อดีและขอบกพร่องของ
 ระบบจัดหมู่หนังสือที่จะนำมาใช้แทน การศึกษาเปรียบเทียบข้อมูล การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ
 ของห้องสมุดอื่น ๆ หลาย ๆ แห่ง ทั้งในด้านการบริหาร การให้บริการ ตลอดจน ขนาด
 ประเภท และสภาพการทำงานของห้องสมุด นี้คั้งแต่การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดในด้าน
 การเรียงหนังสือขึ้นชั้นว่า มีการเรียงชนิดพลาดมากน้อยเพียงใด ที่มีชนิดพลาดมาก มีสาเหตุมาจาก
 การที่สัญลักษณ์ ของระบบจัดหมู่หนังสือที่ใช้อยู่ยาวเกินไปหรือไม่ การเรียงบัตรในตู้บัตรรายการ
 ชนิดพลาดมากน้อยเพียงใด บรรณารักษ์ฝ่ายบริการตอบคำถามสามารถใช้ตู้บัตรรายการให้เป็น
 ประโยชน์ในการให้บริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุดหรือไม่ ขอบกพร่องที่พบจากการศึกษาเรื่องต่าง ๆ
 เหล่านี้ เป็นสิ่งที่จะช่วยประกอบการพิจารณาคัดเลือกเรื่องการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือได้เป็น
 อย่างดี งานการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือจึงมิใช่เป็นงานปลีกย่อยที่บรรณารักษ์จะพึงคัดสรรใจ
 กระทำเพราะเห็นว่าเป็นสมันิยม หรือเห็นว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ได้มีการเปลี่ยนระบบ
 จัดหมู่หนังสือกันเป็นส่วนใหญ่แล้ว อย่างน้อยที่สุด บรรณารักษ์ควรระลึกไว้เสมอว่า ไม่มีระบบ
 จัดหมู่หนังสือระบบใดที่จะสมบูรณ์แบบทุกประการ อาจมีขอบกพร่องบางในเรื่องความละเอียด
 ของเนื้อหาวิชา ถาบรรณารักษ์ไม่พอใจระบบจัดหมู่หนังสือที่ห้องสมุดใช้อยู่ในปัจจุบัน แม้จะ
 เปลี่ยนไปใช้ระบบใหม่ ก็อาจจะพบว่าระบบจัดหมู่หนังสือที่นำมาใช้ใหม่นั้นไม่สามารถที่จะแยก
 ประเภทวิชาความรู้ทุกแขนงวิชาได้สมบูรณ์เช่นกัน

การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือมีได้จำกัดอยู่เฉพาะห้องสมุดมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย
 เท่านั้น แต่จะมีอยู่ในห้องสมุดเกือบทุกประเภททั้งห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดเฉพาะ และห้อง-
 สมุดของหน่วยราชการหรือองค์การต่าง ๆ อย่างไรก็ตามในการเปลี่ยนระบบจัดหมู่
 หนังสือของห้องสมุดมหาวิทยาลัยจะมีมากกว่าห้องสมุดประเภทอื่น ๆ เพราะเป็นห้องสมุดของ
 สถาบันการศึกษาชั้นสูง ซึ่งมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนระบบ
 จัดหมู่หนังสือ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของห้องสมุดมหาวิทยาลัยเหล่านั้น

ระบบจัดหมู่หนังสือทั่วไปที่ใช้ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน ได้แก่ระบบทศนิยม
 ของคีวี ระบบของหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน และระบบทศนิยมสากล ส่วนระบบจัดหมู่หนังสือเฉพาะ

วิชา ไก่ระบบหอสมุดแพทย์แห่งชาติอเมริกัน ฯลฯ เป็นต้น แนวโน้มในการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของหอสมุดมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มักเปลี่ยนจากระบบทศนิยมของคิวอี้มาใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน มีบางแห่งที่เปลี่ยนจากระบบเอ็กแพนซีฟ หรือระบบที่หอสมุดคิดขึ้นใช้เอง ตัวอย่างหอสมุดมหาวิทยาลัยใหญ่ ๆ 5 แห่งในสหรัฐอเมริกา เช่น หอสมุดมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University Library) เติมนิเวศน์จัดหมู่หนังสือโดยการกำหนดที่วางหนังสืออย่างแน่นอน ตามลำดับก่อนหลังของหนังสือที่มีอยู่ในหอสมุด หอสมุดมหาวิทยาลัยคอร์เนล (Cornell University Library) ใช้การจัดหมู่หนังสือซึ่งคัดแปลงมาจากระบบที่ใช้ในบริติชมิวเซียม หอสมุดมหาวิทยาลัยชิคาโก (Chicago University Library) หอสมุดมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย (Columbia University Library) และหอสมุดมหาวิทยาลัยเยล (Yale University Library) ใช้ระบบทศนิยมของคิวอี้ มหาวิทยาลัยทั้ง 5 แห่งนี้ได้เปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือที่เคยใช้อยู่เดิมมาเป็นระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ตั้งแต่กลางปี ค.ศ. 1920 เป็นต้นมา¹

เหตุผลของการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ

การที่หอสมุดใดหอสมุดหนึ่งเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือจากระบบหนึ่งไปใช้อีกระบบหนึ่งนั้น มักมีเหตุผลขั้นพื้นฐานอยู่ 2 ประการ คือ² ปัญหาเกี่ยวกับระบบจัดหมู่หนังสือที่ใช้อยู่เดิม กับปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการจัดหมู่หนังสือด้วยระบบจัดหมู่หนังสืออื่น ๆ นอกจากนี้ สาเหตุของการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสืออาจเนื่องมาจากความต้องการที่จะปรับปรุงงานด้านบริการแก่ผู้ใช้หอสมุด และแก้ไขปัญหาเรื่องการบริหารงานด้วย

¹Thelma Eaton, "Classification in College and University Libraries," College and Research Libraries, XVI (January, 1955), 169.

²Maurice F. Tauber, "Subject Cataloging and Classification Approach the Crossroad," College and Research Libraries, II (March, 1942), 153.

สาเหตุประการแรกเรื่องระบบจัดหมู่หนังสือที่โซยูเคิมมีชอวกซ์ของในเรื่องความสมบูรณ์และความทันสมัยในการแบ่งหมวดหมู่หนังสือแต่ละสาขาวิชา หองสมุดมีจำนวนหนังสือไม่มากนักในชั้นต้น ระบบจัดหมู่หนังสือที่โซยูเคิมมีความเหมาะสมกับหองสมุดในเวลานั้น แต่เมื่อหองสมุดเจริญก้าวหน้า ระบบที่โซยูอาจไม่เหมาะสม เพราะเมื่อจำนวนหนังสือเพิ่มมากขึ้น ความจำเป็นที่จะต้องจัดหมู่หนังสืออย่างละเอียดเป็นพิเศษจะจงลงไปในแต่ละสาขาวิชาที่ยิ่งทวีมากขึ้น นอกจากนี้ ความก้าวหน้าทางวิทยาการปัจจุบันในดานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคมศาสตร์บางสาขา ยังเป็นเหตุให้ระบบจัดหมู่หนังสือที่โซยูเคิมต้องมีการเพิ่มเติมและเปลี่ยนแปลงแก้ไขสัญลักษณ์ หรือมีการปรับเปลี่ยนเลขหมู่ในการจัดพิมพ์ครั้งใหม่แตกต่างไปจากการพิมพ์ครั้งก่อน หองสมุดที่จัดหมู่หนังสือด้วยฉบับพิมพ์ครั้งก่อนต้องเปลี่ยนให้เหมือนกับฉบับพิมพ์ครั้งใหม่เสมอ ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและแรงงานของบรรณารักษ์ ดังนั้น เพื่อความเหมาะสม เพื่อผลดีในดานการทำงานและเพื่อความสะดวกในการค้นหาหนังสือของผูโ้ใช้หองสมุด บรรณารักษ์จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือเป็นระบบอื่นที่เหมาะสมกับหองสมุดมากกว่าระบบที่โซยูเคิม

สาเหตุประการที่ 2 เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการจัดหมู่หนังสือ เนื่องจากบรรณารักษ์พิจารณาเห็นว่า การใช้ระบบจัดหมู่หนังสือแบบเคิมเสียค่าใช้จ่ายสูง แดกาเปลี่ยนไปใช้ระบบจัดหมู่หนังสืออีกระบบหนึ่ง อาจทำให้ค่าใช้จ่ายลดน้อยลงได้ เพราะระบบจัดหมู่หนังสือที่หองสมุดจะเปลี่ยนไปใช้ สามารถอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อความรวดเร็วในการจัดหมู่หนังสือ เป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย และลดงานดานการทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือของบรรณารักษ์ได้ ตัวอย่างเช่น ถ้าหองสมุดเปลี่ยนไปใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ซึ่งมีบัตรรายการสำเร็จรูป พรุพรีต และมีหนังสือสหบัตรรายการแห่งชาติของหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ย่อมจะช่วยในงานของบรรณารักษ์ฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือลดน้อยลงได้

นอกจากสาเหตุพื้นฐาน 2 ประการที่กล่าวมาแล้วนี้ ความต้องการที่จะปรับปรุงงานดาบริหาร และการให้บริการ ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งซึ่งจะทำให้มีการพิจารณาเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของหองสมุด ดังใ้กล่าวแล้วว่า ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน มีบริการต่าง ๆ ที่จะทำใหหองสมุดที่เปลี่ยนมาใช้ระบบนี้ได้รับความสะดวก กับลดค่าใช้จ่ายในเรื่องการทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือ กล่าวคือ แทนที่หองสมุดจะต้องจ้างบรรณารักษ์ทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือ

ที่มีความเชี่ยวชาญหลาย ๆ คน ก็อาจจะสั่งพิมพ์รายการสำเร็จรูป หรือพิมพ์ติด จากหอสมุดรัฐสภา
 อเมริกามาใช้ อีกทั้งการทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือแต่ละเล่มที่มีรายละเอียดในหนังสือ
 สหัตถ์รายการแห่งชาติ ช่วยให้การดำเนินงานรวดเร็วขึ้น เป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายด้วย
 แต่ ริชาร์ด เอ็ม โดเฮอร์ตี้ (Richard M. Dougherty) โค้ชขอสังเกตไว้ว่า การที่ห้อง
 สมุดจะเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือที่ห้องสมุดโซยูเคียม มาใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน เพียงเพื่อ
 ต้องการใช้บัตรรายการสำเร็จรูปนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำอย่างยิ่ง เพราะบัตรรายการสำเร็จรูป
 ของหอสมุดรัฐสภาอเมริกันที่ห้องสมุดจะสั่งซื้อใต้นั้น เป็นบัตรรายการของหนังสือที่พิมพ์ออกมา
 ใหม่ ๆ เท่านั้น ส่วนหนังสือเก่าที่มีอยู่แล้ว ห้องสมุดยังต้องทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือเอง¹
 ความต้องการที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดต่าง ๆ ในบัตรรายการ รวมทั้งเลขหมู่หนังสือให้
 ถูกต้อง เป็นสาเหตุที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งซึ่งทำให้ห้องสมุดเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ อันจะมีผล
 สำหรับการให้บริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุดของบรรณารักษ์ฝ่ายบริการตอบคำถาม และจ่าย-รับหนังสือ
 ในงานการค้นบัตรรายการของผู้ใช้ห้องสมุดนั้น ห้องสมุดบางแห่งไม่เคยมีการแก้ไขขอบทรวง
 หรือผิดพลาดในบัตรรายการหนังสือเลยตั้งแต่เปิดให้บริการ เมื่อพิจารณาเห็นว่าควรจะมีการ
 แก้ไขขอบทรวงเหล่านั้น การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือก็เป็นโอกาสที่ห้องสมุดสามารถเปลี่ยน
 แปลงขอบทรวงและผิดพลาดในบัตรรายการด้วย

หลักการที่จะต้องพิจารณาในการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การตัดสินใจเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดไม่ควรกระทำ
 ไปเพราะถือว่าเป็นสมมติฐาน มีห้องสมุดจำนวนไม่น้อยที่ดำเนินงานเรื่องนี้ไปโดยมิได้ศึกษาข้อ
 เท็จจริงอย่างเพียงพอ และกะประมาณค่าใช้จ่ายโดยไม่มีข้อมูลที่ถูกต้อง ซึ่งอาจเกิดปัญหาแก่
 ห้องสมุดได้ในภายหลัง ฉะนั้น การพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจ จึงเป็นสิ่ง
 ที่ควรทำอย่างยิ่ง สิ่งแรกที่ต้องศึกษา คือจำนวนหนังสือในห้องสมุด ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการ

¹Richard M. Dougherty, "The Realities of Reclassification,"

จำนวนค่าใช้จ่ายของโครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ เมื่อหนังสือของห้องสมุดมีมาก การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือย่อมจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นด้วย เพราะต้องอาศัยกำลังคน และเวลาในการดำเนินงานมากขึ้น ดังนั้น การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือควรจะได้เริ่มตนก่อนที่จำนวนหนังสือจะมีมากเกินไปจนห้องสมุดไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะดำเนินงาน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือห้องสมุดมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ ใช้ระบบทศนิยมของคิวอี้จัดหมู่หนังสือ เมื่อห้องสมุดขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว บรรณารักษ์เห็นควรที่จะเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือมาใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันแทน แต่เมื่อมีการสำรวจค่าใช้จ่ายแล้ว ความตั้งใจที่จะเปลี่ยนต้องชะงักลง เพราะห้องสมุดจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดประมาณ 4 ล้านกว่าเล่มในปี ค.ศ. 1968 เป็นจำนวนเงินประมาณ 31.5 ล้านบาท¹ แต่ในที่สุดห้องสมุดมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ได้ดำเนินโครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือไปใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันแทนระบบทศนิยมของคิวอี้ โดยให้เหตุผลว่า ต้องการแก้ไขข้อผิดพลาดเกี่ยวกับการลงรายการบัตร ตลอดจนรายละเอียดอื่น ๆ ในบัตรรายการพร้อมกันไปกับการเปลี่ยนสัญลักษณ์ของหนังสือ²

สภาพของหนังสือในห้องสมุด ก็มีช่วยในการตัดสินใจเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือได้เช่นเดียวกัน ถ้าห้องสมุดมีหนังสือเกามาก การเปลี่ยนแปลงรายละเอียดต่าง ๆ ในบัตรรายการย่อมเป็นสิ่งจำเป็น นับตั้งแต่การแก้ไขรายการที่ผิดพลาด หัวเรื่องที่ล้าสมัย ตลอดจนการเปลี่ยนหลักเกณฑ์การลงรายการหลัก (Main Entry) ของบัตรรายการ ในกรณีในห้องสมุดเปลี่ยนหลักเกณฑ์การลงรายการผู้แต่งและรายการอื่น ๆ ตามแบบของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน (A.L.A. Cataloging Rules for Authors and Entries) มาใช้หลักเกณฑ์การลงรายการหลักแบบแองโกล-อเมริกัน ปี ค.ศ. 1967 (Anglo-American Cataloging Rules 1967) การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือจึงเป็นผลดีสำหรับห้องสมุดในการที่จะได้ทำบัตร

¹Robert L. Talmadge, "One Library's Case Against Conversion," in Problems in Library Classification, Dewey 17 and Conversion, ed. by Theodore Samore (N.Y.: Bowker, 1968), pp. 65-81.

²Ibid., p. 82.

รายการหนังสือใหม่ อันจะเป็นประโยชน์ในการค้นหาหนังสือของผู้ใช้ในหอสมุด ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ประเภทและการบริหารงานหอสมุดก็เป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งมีส่วนในการพิจารณาเปลี่ยนแปลงระบบจัดหมู่หนังสือ หอสมุดมหาวิทยาลัยเป็นหอสมุดที่เปิดโอกาสให้ผู้ใช้เลือกและค้นหาหนังสือด้วยตนเองได้อย่างเป็นอิสระ ระบบจัดหมู่หนังสือของหอสมุดประเภทนี้จำเป็นต้องมีประสิทธิภาพดี เพื่อความสะดวกของผู้ใช้ มหาวิทยาลัยย่อมประกอบด้วยคณะต่าง ๆ และแต่ละคณะอาจมีหอสมุดของตนเอง การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือจะทำให้ยากหรือยำนั้่นยิ่งขึ้นอยู่กับการบริหารงานของหอสมุดกลาง ถ้าหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยมีการบริหารงานแบบรวมอำนาจ (Centralization) คือ งานด้านเทคนิคของหอสมุดคณะต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับหอสมุดกลาง การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือจะคงใช้เวลาาน เพราะการแก้ไขบัตรรายการ การนำบัตรรายการใหม่ไปเรียงเข้าตู้ การแก้ไขเลขเรียกหนังสือที่ต้นและของบัตรของหนังสือ ซึ่งอยู่ที่หอสมุดของคณะต่าง ๆ ห่างไกลออกไป ทำให้ปฏิบัติงานได้ไม่สะดวก แต่ถ้าได้รับความร่วมมือจากหอสมุดคณะ กล่าวคือ หอสมุดกลางเป็นฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือตามระบบใหม่ และหอสมุดคณะรับผิดชอบการแก้ไขหนังสือที่มีอยู่ ก็จะทำให้การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือสำเร็จลงได้โดยดี ส่วนการบริหารงานเป็นแบบกระจายอำนาจ (Decentralization) หอสมุดคณะต่าง ๆ ไม่เกี่ยวข้องกับหอสมุดกลางไม่ว่าจะเป็นงานด้านเทคนิคหรือด้านบริหาร การดำเนินงานเปลี่ยนแปลงระบบจัดหมู่หนังสือของหอสมุดกลางจะทำให้ง่าย สะดวก และรวดเร็วกว่า เพราะงานจะมีเพียงแห่งเดียว อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนของฝ่ายต่าง ๆ ของหอสมุดมหาวิทยาลัย นับตั้งแต่ผู้บริหาร คณาจารย์ และผู้ใช้หอสมุดเป็นสิ่งจำเป็นที่จะคงพิจารณา ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมีอิทธิพลต่องบประมาณที่จะนำมาใช้ในโครงการ ถ้ามีงบประมาณเพียงพอ จะทำให้โครงการเสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่เหมาะสม ถ้าได้รับงบประมาณน้อยเนื่องจากขาดการสนับสนุน โครงการก็อาจต้องชะงักลงกลางคัน หรือจำเป็นต้องขยายระยะเวลาของโครงการออกไปอีก ฉะนั้น งบประมาณจึงเป็นสิ่งจำเป็นมากที่สุด ส่วนผู้ใช้หอสมุด คือ นิสิต นักศึกษา และคณาจารย์ จะมีผลต่อการให้บริการในระยะที่มีการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ เกิดขอบบพร่องและความไม่สะดวกในการใช้บัตรรายการ หรือการค้นหาหนังสือที่ต้องการ ดังนั้น ความเห็นใจ และความเข้าใจของผู้ใช้หอสมุด ย่อมมีส่วนช่วยให้การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือดำเนินไปได้โดยดี

วิธีดำเนินการ

สิ่งที่จะต้องพิจารณาต่อไป เมื่อห้องสมุดตัดสินใจจะเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือก็คือ วิธีดำเนินการ โดยทั่ว ๆ ไปอาจแบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือเพียงบางส่วน (Partial Reclassification) กับการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือทั้งหมด (Total Reclassification) การที่ห้องสมุดจะเลือกวิธีการใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับงบประมาณ ขนาดของห้องสมุด จำนวนหนังสือ และบุคลากร

การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือเพียงบางส่วน เป็นวิธีการที่ห้องสมุดพิจารณาเลือกเปลี่ยนเลขหมู่หนังสือเฉพาะที่เห็นว่าจำเป็นก่อน อาจพิจารณาโดยกำหนดปีที่พิมพ์ของหนังสือ หรือประเภทของหนังสือให้ใดจำนวนเล่มตามที่ต้องการ ส่วนหนังสืออื่นนอกจากที่กล่าวแล้ว ให้คงใช้เลขหมู่ในระบบเดิมก่อน เมื่อใดงบประมาณเพียงพอจึงดำเนินการต่อไป วิธีนี้เหมาะสำหรับห้องสมุดที่มีขนาดใหญ่มากกว่าขนาดเล็ก เพราะห้องสมุดขนาดใหญ่มีจำนวนหนังสือมาก การแบ่งทำเพียงบางส่วนจะช่วยให้การดำเนินงานคล่องตัวขึ้น แต่มีข้อเสียของการใช้วิธีนี้ คือ มีระบบจัดหมู่หนังสือสองระบบในเวลาเดียวกัน จะเป็นปัญหาในด้านการบริหาร และด้านการบริการ

ส่วนการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือทั้งหมดในห้องสมุดนั้น เป็นวิธีที่ใช้กันมาก เพราะไม่มีปัญหาเรื่องหนังสือมีเลขหมู่ 2 ระบบ แต่การใช้วิธีนี้จำเป็นต้องใช้งบประมาณในการดำเนินงานมาก ต้องมีบุคลากรเพิ่มขึ้น โดยทั่วไปแล้ว ห้องสมุดเล็ก ๆ ที่มีจำนวนหนังสือน้อยมักจะเลือกใช้วิธีนี้ ในปัจจุบัน แนวโน้มของห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ที่เริ่มการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ ได้หันมาใช้การเปลี่ยนเลขหมู่หนังสือทั้งหมดในคราวเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อห้องสมุดได้นำเอาสมองกลและวิทยาการก้าวหน้าทางเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ในโครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือกาย ทำให้กำลังคนที่ต้องใช้ในการดำเนินงานลดลง¹

¹ Carl R. Cox, "The Organization of Materials in Academic Libraries Changing to the Library of Congress Classification," in The Use of the Library of Congress Classification..., p. 164.

ลำดับขั้นในการดำเนินงาน

เนื่องจากโครงการ เปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุด เป็นงานที่ต้องอาศัยการสนับสนุนและความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันที่ห้องสมุดสังกัดอยู่ ชั้นแรก เมื่อหัวหน้าบรรณารักษ์โครงการจะเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ไปใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ก็จำเป็นจะต้องชี้แจงให้บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดทุกคนในทราบถึงประสิทธิภาพ และความเหมาะสม ของระบบจัดหมู่หนังสือนี้ให้เห็นว่ามีเหนือระบบจัดหมู่หนังสือระบบเดิมที่ใช้อยู่ ในกรณีนี้อาจมีบรรณารักษ์บางคนหรือบางกลุ่มมีความเห็นขัดแย้งว่า ยังไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยน เพราะการจัดหมู่หนังสือระบบเดิมยังคงใช้ได้ และไม่ไ้มีผลเสียมากนัก การที่บรรณารักษ์ทุกคนในห้องสมุดมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องนี้ นับว่าเป็นการเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาอย่างยุติธรรม แม้ว่าหัวหน้าบรรณารักษ์จะเป็นผู้รับผิดชอบต่อการตัดสินใจว่าจะเปลี่ยนหรือไม่เปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือก็ตาม วิธีที่ถูกต้องก็คือ การแต่งตั้งคณะกรรมการชั้นสูงหนึ่ง เพื่อดำเนินการพิจารณารายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ เปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ และรายงานต่อหัวหน้าบรรณารักษ์ คณะกรรมการชุดนี้อาจประกอบด้วยบรรณารักษ์แต่เพียงฝ่ายเดียว หรืออาจมีคณาจารย์ของสถาบันการศึกษานี้มาเข้าร่วมด้วย เพื่อทำหน้าที่ศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับผลดีของการเปลี่ยนมาใช้การจัดหมู่หนังสือระบบใหม่ บรรณารักษ์ควรเดินทางไปศึกษาและดูกิจการของห้องสมุดที่เคยเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือมาแล้ว หรือกำลังดำเนินงานอยู่ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือในห้องสมุด

ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับจากการสำรวจของคณะกรรมการ จะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพิจารณาเพื่อเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ คณะกรรมการต้องทำรายงานเสนอรายละเอียดต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่วิธีดำเนินงาน บุคลากร งบประมาณ ตลอดจนผลดีต่าง ๆ ของการจัดหมู่หนังสือระบบใหม่ต่อคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัย สิ่งจำเป็นที่สุดของโครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือคือค่าใช้จ่าย ในกรณีที่โครงการซึ่งเสนอไปนั้นต้องเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไป จะทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัยก็ได้ การเสนอโครงการจึงจำเป็นต้องศึกษาวิธีการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือที่เหมาะสมกับห้องสมุดมากที่สุด

โครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดมี 2 ประเภท ประเภทแรกเป็นการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือพร้อมกันไปกับการจัดหมู่หนังสือใหม่ (The Intergrated Reclassification Operation)¹ โครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือจึงเป็นงานส่วนหนึ่งของฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือของห้องสมุด โครงการนี้ไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณมาก เพราะไม่จำเป็นต้องแยกเจ้าหน้าที่ดำเนินงานออกมาเป็นอีกชุดหนึ่งต่างหาก วิธีนี้ทำให้งานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือต้องใช้เวลาช้านาน โดยทั่วไป ห้องสมุดมหาวิทยาลัยขนาดเล็กมักใช้วิธีดังกล่าว เนื่องจากมีจำนวนหนังสือทั้งเก่าและใหม่เป็นจำนวนไม่มาก การดำเนินงานพร้อมกันไปจึงทำได้สะดวกพอสมควร ดังอย่างเช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยยูเจ็ด ซาวนด์ (University of Puget Sound) ในสหรัฐอเมริกา ดำเนินโครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือด้วยวิธีนี้ เนื่องจากห้องสมุดไม่มีงบประมาณพิเศษ ประกอบกับบุคลากรที่มีความสามารถทางด้านการจัดหมู่หนังสือไม่เพียงพอ การจัดแยกโครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือออกโดยเด็ดขาดจากฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือจึงทำได้ยาก อย่างไรก็ตาม ห้องสมุดก็ต้องจ้างนักศึกษามาช่วยงานห้องสมุด พนักงานพิมพ์ดีด และเสียมพนักงานชั่วคราวเพิ่มขึ้น เพื่อช่วยงานด้านการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ สถิติผลงานที่ออกมาในแต่ละเดือนมักไม่เท่ากัน เพราะมีปัญหาเรื่องการพิมพ์และการอัปเดตสำเนาบัตร²

โครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือประเภทที่ 2 เป็นการดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสืออย่างเป็นอิสระ มีบุคลากรจัดแยกต่างหาก และรับผิดชอบเฉพาะการเปลี่ยนสัญลักษณ์แบบเก่ามาเป็นแบบใหม่เท่านั้น (The Independent Reclassification System) ห้องสมุดจำเป็นต้องมีงบประมาณพิเศษสำหรับจัดหาบุคลากรทำงานด้านนี้โดยเฉพาะ โครงการดังกล่าวนี้ทำให้งานดำเนินไปอย่างรวดเร็ว และใช้ระยะเวลาสั้น ๆ ตัวอย่างเช่น ห้องสมุดวิทยาลัยแอนติอิช (Antiach College) ในสหรัฐอเมริกา ได้จัดหาบุคลากรชุดหนึ่ง ประกอบด้วย

¹Raimund E. Matthis and Desmond Taylor. Adapting the Library of Congress Classification System (London: Bowker, 1971), p. 19.

²Ibid., p. 21.

ผู้อำนวยการโครงการ 1 คน เสมียน 2 คน พนักงานพิมพ์ดีด 2 คน และนักศึกษาช่วยงานห้องสมุด เพื่อทำงานชั่วคราวอีกจำนวนหนึ่ง บุคลากรชุดนี้รับผิดชอบในการดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือโดยเฉพาะ ในระยะแรก งานส่วนใหญ่ของโครงการจำเป็นต้องใช้นักศึกษาช่วยงานห้องสมุด จึงทำให้เกิดปัญหาเรื่องการรับผิดชอบงาน เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่มีช่วงระยะเวลาทำงานสั้นมาก ปีหนึ่ง ๆ มีเวลาเพียง 3 เดือนเท่านั้น จึงจำเป็นต้องจ้างเสมียนทำงานเต็มเวลาเพื่อแบ่งเบาภาระของนักศึกษาช่วยงานห้องสมุด ปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติตามโครงการนี้คือ งานของแผนกทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือใหม่ กับงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ มักจะก้าวก้ำกึ่ง งานการเขียนเลขเรียกหนังสือเพื่อคิกที่สัน การปิดของบัตร เป็นงานที่ควรจะทำร่วมกัน ทั้ง 2 ฝ่ายจึงจะไดผลดี แต่การคำนวณค่าใช้จ่ายทำได้ยาก ผลการสำรวจค่าใช้จ่ายสำหรับการเปลี่ยนเลขหมู่หนังสือแต่ละเล่ม โดยเฉลี่ยเมื่อสิ้นสุดโครงการ ปรากฏว่าสูงกว่าค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยแต่ละเล่มในระยะปีแรกของการดำเนินงาน เนื่องจากในตอนหลังต้องรวมค่าใช้จ่ายทั้งในการซ่อมหนังสือ เย็บปก ตลอดจนปัญหาต่างๆ ในการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือด้านอื่น ๆ ค่าใช้จ่ายของโครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือทั้งหมด 93,724 เล่ม คิดเฉลี่ยแล้วเล่มละ 1.054 เหรียญอเมริกัน แต่ถ้านำมาคำนวณจากข้อเรื่อง ซึ่งมีทั้งสิ้น 70,435 ข้อเรื่อง โดยเฉลี่ยแล้วก็จะเสียค่าใช้จ่ายข้อเรื่องละ 1.40 เหรียญอเมริกัน¹

สิ่งที่ต้องพิจารณาก่อนเริ่มโครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ

การรวบรวมจำนวนหนังสือที่จะดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะจากจำนวนหนังสือนี้จะช่วยในการคำนวณค่าใช้จ่าย และเวลาสำหรับการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ก่อนเริ่มโครงการ ห้องสมุดต้องทำการสำรวจจำนวนหนังสือ และบัตรรายการเพื่อจำหน่ายหนังสือบางเล่มออก เป็นคนว่า หนังสือที่มีการพิมพ์หลายครั้ง และห้องสมุดมีฉบับพิมพ์ครั้งใหม่แล้ว หนังสือชำรุดเสียหายหรือไม่แล้ว หรือหนังสือที่ไม่มีคุณค่าในเชิงประวัติ ทั้งนี้บรรณารักษ์อาจขอความร่วมมือจากอาจารย์ผู้สอนวิชาต่าง ๆ ช่วยวางหลักเกณฑ์ในการคัดหนังสือ

¹Ibid., p. 23.

ออก เพื่อให้จำนวนหนังสือและบัตรรายการที่จะต้องแก้ไขลดน้อยลง อีกทั้งช่วยให้ระยะเวลาดำเนินงานลดน้อยลงควย ในการคำนวณค่าใช้จ่ายและเวลาดำเนินงานของโครงการ ต้องคำนึงถึงอัตราส่วนของข้อเรื่อง และจำนวนเล่มควย หองสมุดโดยทั่วไป จะมีอัตราส่วนที่ต่างกัน แต่โดยเฉลี่ยแล้ว ประมาณ 1: 3 หรือ 1:2 ส่วนระยะเวลาของโครงการก็จะมีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายควย ถ้าโครงการระยะสั้นภายในเวลา 1 หรือ 2 ปี ย่อมจะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง เพราะต้องจ้างบุคลากรมาทำงานเป็นจำนวนมาก อีกทั้งต้องการผู้ที่มีความชำนาญเป็นพิเศษควย ผู้บริหารอาจเห็นว่าต้องใช้งบประมาณมากเกินไป หองสมุดอาจหลีกเลี่ยงโดยการยืดเวลาของโครงการออกไปเป็น 3 - 4 ปี เพื่อให้ค่าใช้จ่ายแต่ละปีเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย กล่าวคือ เมื่อใช้เวลานานก็ไม่จำเป็นต้องจ้างบุคลากรพิเศษทางหาก เมื่อการดำเนินงานเป็นไปอย่างช้า ๆ จึงไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก

การจำกัดจำนวนเล่มหนังสือเพื่อเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือนี้ หองสมุดเล็ก ๆ อาจดำเนินการเปลี่ยนเฉพาะหนังสืออ้างอิง หรือหนังสือประเภทใดประเภทหนึ่งก่อน ส่วนหนังสือประเภทอื่น ๆ ให้คงสัญลักษณ์เดิมไว้ เมื่อหองสมุดมีงบประมาณจึงค่อยดำเนินการต่อไป แต่การดำเนินงานตามวิธีนี้จะเกิดปัญหาเรื่องหนังสือที่มีเลขหมู่ 2 ระบบในเวลาเดียวกัน ปัญหาส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในหองสมุดมหาวิทยาลัย ซึ่งมีการจัดหนังสือแบบชั้นเปิด ทำให้การค้นหาหนังสือไม่สะดวกเท่าที่ควร สำหรับหองสมุดใหญ่ ๆ ที่ต้องการดำเนินโครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือเป็นบางส่วน อาจพิจารณาเปลี่ยนสัญลักษณ์สำหรับหนังสืออ้างอิงเป็นอันดับแรก เนื่องจากบรรณารักษ์ฝ่ายจัดหมู่หนังสือ และผู้ใช้หองสมุดต่างก็ไม่คุ้นเคยกับระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันเท่าใดนัก การเปลี่ยนเลขหมู่หนังสืออ้างอิงซึ่งประกอบด้วยหนังสือทุกหมวดวิชาเป็นระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันจึงเป็นการเริ่มคนให้ทั้งบรรณารักษ์และผู้ใช้หองสมุดคุ้นเคยกับการจัดหมู่หนังสือนี้ไปเป็นอย่างดี

นอกจากหนังสืออ้างอิงแล้ว หนังสือที่หองสมุดจะพิจารณาดำเนินการเปลี่ยนใดก่อน อาจเป็นหนังสือที่หองสมุดได้รับคืนจากผู้อ่านที่ฝ่ายจ่าย-รับหนังสือ กล่าวคือ ทันทีที่ได้รับหนังสือคืน ฝ่ายจ่าย-รับหนังสือจัดส่งให้ฝ่ายเปลี่ยนสัญลักษณ์ตามระบบใหม่ดำเนินการ แต่ เรมันด์ อี. แมททิส (Raimund E. Matthis) และ เด็สมอนด์ เทย์เลอร์ (Desmond Taylor)¹ ได้

¹Ibid., p. 27.

ให้ความเห็นว่า ควรให้ฝ่ายจ่าย-รับหนังสือนำหนังสือไปเรียงชั้นชั้นตามระบบจัดหมู่หนังสือแบบเดิมเสียก่อน เพื่อให้หนังสือรวมกลุ่มอยู่เป็นหมวดหมู่ในแต่ละแขนงวิชา เมื่อต้องการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือในแขนงวิชาใด จึงจะนำออกมาที่หลัง นอกจากนี้ ไลบรารีของหอสมุดซึ่งดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือแล้ว แนะนำให้พิจารณาจากบัตรยืมหนังสือ ถ้าหนังสือในหมวดใดมีผู้ยืมมาก ก็อาจเริ่มเปลี่ยนหมวดนั้น ๆ ก่อน¹ แม้ไลบรารีของหอสมุดทุกแห่งจะใช้วิธีการเดียวกัน ตัวอย่างในกรณีของหอสมุดมหาวิทยาลัยอาร์คันซอส (Arkansas State University Library) ได้เริ่มดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ เริ่มตนจากหมวด 600 ก่อน โดยให้เหตุผลว่าเป็นหมวดที่มีหนังสือจำนวนน้อยที่สุดของหอสมุดแห่งนี้ เมื่อได้เปรียบเทียบกับหมวดอื่น ๆ แล้ว อีกทั้งการให้เลขหมู่หนังสือในหมวดนี้ มีความยุ่งยากและสับสนน้อยกว่าหมวดอื่น ๆ เมื่อหนังสือหมวด 600 เปลี่ยนเป็นระบบใหม่เรียบร้อยแล้ว จึงเริ่มเปลี่ยนหนังสือในหมวดอื่น ๆ เรียงลำดับจากหมวด 000 จนถึงหมวด 900²

การจำกัดจำนวนเล่มหนังสือที่จะเปลี่ยนสัญลักษณ์เป็นระบบใหม่ั้น อาจทำได้โดยการกำหนดปีที่พิมพ์ของหนังสือ เป็นคนว่า หนังสือที่พิมพ์ตั้งแต่ ค.ศ. 1955 เป็นต้นไปจนถึงปีใหม่สุดจะเป็นหนังสือที่หอสมุดทำการเปลี่ยนระบบจัดหมู่ก่อน ส่วนหนังสือพิมพ์ก่อนมีดังกล่าว ยังคงใช้ระบบจัดหมู่หนังสือแบบเดิม โดยหอสมุดอาจพิจารณาดำเนินการเปลี่ยนตามความเหมาะสมต่อไปภายหลัง วิธีนี้ทำให้หนังสือมีจำนวนลดน้อยลงไค้มาง ประกอบกับหนังสือที่ดำเนินการเปลี่ยนเป็นหนังสือที่ยังใหม่อยู่ คือ ภายในระยะเวลา 20 ปี ย่อมจะมีผู้ใช้หอสมุดต้องการใช้อ่านและคนควาอายุเสมอ

¹ Gerhard Naeseth, "Problems of Reclassification Academic Libraries," in Problems in Library Classification Dewey 17 and Conversion..., p. 142.

² Gervy M. Taylor, and James F. Anderson, "It will Cost More Tomorrow," Library Resources and Technical Services, XVI (Winter, 1972,) 85.

นโยบายในการแก้ไขการลงรายการบัตร

โครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุด มิได้จำกัดขอบเขตของงานเฉพาะการแก้ไขสัญลักษณ์ที่ตัวเลขหนังสือ ของบัตรหนังสือ และบัตรรายการเท่านั้น แต่จะครอบคลุมถึงงานอื่น ๆ นับตั้งแต่การซ่อม การเย็บปกหนังสือ ตลอดจนการแก้ไขรายละเอียดอื่น ๆ ในบัตรรายการใหญ่ทุกตอง งานต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นผลดีที่ห้องสมุดจะได้รับจากโครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือนั่นเอง แต่มีผลทำให้โครงการยืดเยื้อไปได้ ถ้าไม่ได้มีการจำกัดจำนวนเล่มหนังสือ และวางแผนงานไว้อย่างรอบคอบเสียก่อน ตัวอย่างเช่น การแก้ไขรายละเอียดในบัตรรายการ ในกรณีที่ห้องสมุดยังไม่เคยแก้ไขข้อผิดพลาดในบัตรรายการหนังสือมาก่อนเลย นับตั้งแต่ดำเนินการงานห้องสมุดมา ย่อมทำให้มีงานเพิ่มมากขึ้น แต่ถ้าวัดจำกัดจำนวนเล่มหนังสือที่จะเปลี่ยนสัญลักษณ์เป็นระบบใหม่ เสียตั้งแต่แรก ย่อมจะช่วยผ่อนงานด้านบัตรรายการให้ทยอยลงได้

นโยบายในการแก้ไขการลงรายการบัตร เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับโครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ ห้องสมุดอาจเลือกวิธีการแก้ไขรายการบัตรด้วยวิธีต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

1. เก็บบัตรรายการครบชุดออกจากตู้บัตรรายการ แล้วนำมาลบเลขหมู่ระบบทศนิยมของตัวอักษรออกเสีย และเพิ่มเลขหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันลงไปแทน แต่วิธีนี้มีผลเสีย กล่าวคือทำให้ไม่สะดวกสำหรับผู้ใช้ห้องสมุด เพราะไม่มีบัตรรายการสำหรับค้นหาหนังสือที่ต้องการในขณะที่บัตรรายการอยู่ในระหว่างดำเนินการแก้ไข รวมทั้งการเรียงบัตรครบชุดกลับคืนไปในลิ้นชักบัตรตองใช้เวลาานาน นอกจากนี้ อาจมีบัตรรายการจำนวนไม่น้อยอยู่ในสภาพที่เก่า ขาด สกปรก และมีรอยขีดฆ่าหลายแห่ง เมื่อเก็บบัตรรายการมาแล้ว จะเปลี่ยนเฉพาะสัญลักษณ์ของหนังสือให้เป็นระบบใหม่เท่านั้นไม่เพียงพอ ควรจะได้พิมพ์บัตรรายการที่ชำรุดมากเสียใหม่ด้วย อย่างไรก็ตามก็ดี วิธีการดังกล่าวเป็นผลดีสำหรับห้องสมุดในประเทศไทย เพราะการเก็บบัตรรายการครบชุดที่มีการลงรายละเอียดในบัตรรายการอย่างถูกต้องแล้ว และนำมาลบเฉพาะเลขหมู่ระบบทศนิยมเพียงอย่างเดียว เป็นวิธีการที่ประหยัดและสิ้นเปลืองเงินน้อยมาก นอกเสียจากว่ามีบัตรรายการหนังสือบางชื่อเรื่องที่มีสภาพที่ใช้ไม่ได้แล้ว และรายละเอียดในบัตรรายการผิดพลาด ก็ต้องพิมพ์บัตรครบชุดเสียใหม่ ส่วนในเรื่องที่จะทำความไม่สะดวกให้แก่ผู้ใช้ห้องสมุด ก็อาจมีบ้างแต่ไม่มากนัก เพราะผู้ใช้บัตรรายการตามห้องสมุดในประเทศไทยมีไม่มากนัก ประกอบกับผู้ใช้มักนิยมค้นหาหนังสือจากชั้นมากกว่าการใช้ตู้บัตรรายการด้วย

2. จัดพิมพ์บัตรรายการครบชุดขึ้นใหม่ วิธีนี้ไม่ต้องเก็บบัตรเก่ามาลบเลขหมู่หนังสือออก แต่จัดพิมพ์บัตรรายการใหม่ แล้วนำไปเรียงแทนบัตรรายการเก่าทั้งหมด ผลที่ได้รับจะเป็นผลดีสำหรับบัตรรายการที่เก่าและชำรุด แต่ผลเสียคือต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก เพราะต้องพิมพ์บัตรใหม่ทั้งหมด อีกทั้งถ้าบัตรรายการของหนังสือชื่อเรื่องใดต้องเปลี่ยนแปลงการลงรายการหลักหรือบัตร เรื่องทำให้บัตรรายการที่พิมพ์ขึ้นใหม่ดังกล่าวต้องเรียงอยู่คนละที่กับบัตรรายการเก่า จะมีปัญหาเรื่องการเก็บบัตรรายการเก่าอีก

3. สั่งซื้อบัตรรายการสำเร็จรูปจากหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน วิธีนี้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง และต้องเสียเวลารอบัตรรายการโดยเฉพาะของสมุดที่มิได้อยู่ในสหรัฐอเมริกา แต่ผลดีคือบรรณารักษ์ไม่ต้องเสียเวลาทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือ มีห้องสมุดจำนวนไม่น้อยที่นิยมใช้วิธีนี้

4. ถ่ายสำเนาบัตรหลักใบเก่า ก่อนถ่ายสำเนาให้ใช้วิธีสโนแพค (Snopake)¹ คือของเหลวชนิดแห้งเร็ว ป้ายลงที่เลขหมู่หนังสือระบบเก่า แล้วพิมพ์เลขหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันลงไปแทน ต่อจากนั้นจึงนำบัตรหลักดังกล่าวมาพิมพ์ครบชุดต่อไป ด้วยวิธีนี้ทำให้ได้บัตรรายการใหม่ ซึ่งมีรายละเอียดต่าง ๆ เหมือนบัตรรายการเก่าทุกประการ ยกเว้นมีเลขหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันแทนที่ระบบเดิม อีกทั้งเสียค่าใช้จ่ายไม่สูงมากด้วย

ห้องสมุดใดจะเลือกใช้วิธีใด ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง นับตั้งแต่งบประมาณ บุคลากร และระยะเวลาของโครงการ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแมริแลนด์ (Maryland University Library)² ได้เลือกใช้วิธีที่ 4 เพราะเห็นว่าเป็นวิธีที่คุ้มค่าที่สุด โดยคำนวณค่าใช้จ่ายจากการถ่ายสำเนาบัตรรายการจากเครื่อง Xerox 914 รวมค่าเช่าเครื่อง ค่าแรงงาน ค่าพิมพ์บัตรรายการครบชุดของหนังสือแต่ละชื่อเรื่อง ซึ่งมีประมาณ 6 บัตร เสียค่า

¹Matthis, and Taylor, Op. cit., p. 140.

²Carl R. Cox. "Cost of Reclassification," in Problems in Library Classification Dewey 17 and Conversion..., pp. 109-10.

ใช้จ่ายประมาณ 16.5 เซนต์ ใช้เวลาในการพิมพ์เพิ่มเติมบัตรเรื่องและ ชื่อเรื่องชุดละประมาณ 5 นาที แต่เครื่องถ่ายเอกสารนี้ไม่เหมาะที่จะนำไปใช้ในการถ่ายสำเนาเอกสารโดยทั่วไปของห้องสมุด เนื่องจากต้องใช้ความรอนสูง ทำให้กระดาษบาง ๆ ไม้ไผ่¹ จึงเหมาะเฉพาะการถ่ายสำเนามัถรรายการเท่านั้น

การลบเลขหมู่ระบบทัศนียภาพของคิวี้ออกจากมัถรรายการ ไม่ว่าจะป็นวิธีที่ 1 หรือวิธีที่ 4 ก็ตาม อาจทำได้หลายวิธี กล่าวคือ อาจใช้เครื่องลบไฟฟ้า หรือจะใช้แผ่นป้ายติดทับลงไปที่ยตำแหน่งของเลขหมู่ระบบเก่า แล้วพิมพ์เลขหมู่ระบบใหม่ลงบนแผ่นป้ายนั้น แต่วิธีนี้ทำให้เกิดเป็นเงาของแผ่นป้ายได้ ถ้าห้องสมุดใช้วิธีถ่ายสำเนามัถรรายการ ส่วนอีกวิธีหนึ่งคือการใช้สไลด์ในแผ่นป้ายทับเลขหมู่ระบบเก่า วิธีนี้ต้องรอให้แห้งสนิทเสียก่อน ซึ่งไม่ต้องเสียเวลานานนัก แล้วจึงพิมพ์เลขหมู่ระบบใหม่ลงไปแทนที่ได้ อย่างไรก็ตามก็ บรรณารักษ์ควรจะต้องทดลองทำทั้ง 3 วิธี เพื่อศึกษาหาวิธีที่ดีที่สุด ในอันที่จะช่วยรักษาคุณภาพของมัถรรายการ

การที่รับเอาเลขหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันมาใช้ในนั้น หากหาสัญลักษณ์ของหนังสือได้จากหนังสือสัทธิมัถรรายการแห่งชาติใด ก็จะช่วยให้ทุนเวลาในการดำเนินงานของบรรณารักษ์ฝ่ายจัดหมู่หนังสือได้มากที่สุด แต่อาจมีห้องสมุดบางแห่งที่มีนโยบายใหม่บรรณารักษ์ฝ่ายจัดหมู่หนังสือตรวจสอบความถูกต้องของสัญลักษณ์กับแผนการจัดหมู่หนังสืออีกครั้งหนึ่ง โดยทั่วไปแล้วชนิดพลาตของการให้เลขหมู่ในหนังสือสัทธิมัถรรายการของหอสมุดรัฐสภาอเมริกันมีน้อยมากเมื่อเทียบอัตราส่วนกับจำนวนชื่อเรื่องแล้ว เพราะการกำหนดเลขหมู่ มีผู้เชี่ยวชาญในแขนงวิชาต่าง ๆ เป็นผู้รับผิดชอบ ดังนั้น แม้มัถรรายการของหอสมุดรัฐสภาอเมริกันจะไม่สมบูรณ์ทุกประการ แต่ก็มีขอบกพร่องเพียงเล็กน้อย ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าพอใจ

การค้นหาเลขหมู่ของระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันจากหนังสือสัทธิมัถรรายการแห่งชาตินั้น จากผลการสำรวจปรากฏว่า ไม่ว่าจะหนังสือนั้นจะยากหรือง่ายก็ตาม ในเวลา 1 ชั่วโมงหรือ 60 นาที สามารถค้นหาได้ประมาณ 12 ชื่อเรื่อง หรือหนังสือ 1 ชื่อเรื่องใช้เวลาประมาณ 5

¹Desmond Taylor, "Preparation for Reclassification," in Problems in Library Classification Dewey 17 and Conversion..., p. 121.

นาที่ หนังสือที่ไม่มีเลขหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ปรากฏอยู่ในหนังสือสมุดรายการแห่งชาติที่ประมาณ 3 เปอร์เซ็นต์ซึ่งบรรณารักษ์ฝ่ายจัดหมู่หนังสือต้องกำหนดสัญลักษณ์ของหนังสือด้วยตนเอง ในกรณีที่บรรณารักษ์มีประสบการณ์ในการใช้ระบบนี้อยู่แล้ว อาจใช้เวลาเพียง 2 นาทีสำหรับการให้สัญลักษณ์ของหนังสือ 1 ชื่อเรื่อง¹

ลำดับขั้นการดำเนินงาน

การดำเนินงานตามโครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง อาจมีลำดับขั้นตอนที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับวิธีการและเทคนิคของห้องสมุด ตัวอย่างการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา 2 แห่ง ที่มีรายละเอียดการดำเนินงานในขั้นตอนต่างกันออกไป ดังนี้

วิธีแรก เป็นการดำเนินโครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่จากระบบทัศนียภาพของคิวอี้ไปเป็นระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ซึ่งได้ปฏิบัติไปแล้วในห้องสมุดมหาวิทยาลัยฟุเจ็ต ซาวนด์² เริ่มด้วยการใช้บัตรแจกหมู่หนังสือที่มีเลขหมู่ระบบเก่าคือระบบทัศนียภาพของคิวอี้ เป็นแนวทางในการเก็บบัตรหลักจากตู้รายการทั่วไป (Public Catalog) เมื่อเก็บบัตรหลักไปได้ออกไปจากตู้รายการ ท่องใส่ธง (Flag) ทำด้วยกระดาษแข็งต้นไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายสำหรับการใส่บัตรชั่วคราวลงไปแทนที่ในภายหลัง เจ้าหน้าที่แต่ละคนที่มีหน้าที่เก็บบัตรหลัก อาจจำกัดจำนวนของบัตรหลักที่จะเก็บแต่ละครั้งไม่เกิน 50 บัตร โดยใช้เวลาประมาณ 40 - 50 นาที แต่เรื่องเวลานี้ อาจจะมากหรือน้อยแตกต่างกันไปแล้วแต่ขนาดของตู้รายการและความสามารถของเจ้าหน้าที่แต่ละคน

บัตรหลักที่เก็บมาจากตู้รายการนี้ ต้องนำมาถ่ายสำเนาเพื่อใช้เป็นบัตรชั่วคราว ในขณะที่บัตรหลักที่แท้จริงถูกนำไปเปลี่ยนแปลงสัญลักษณ์และแก้ไขรายละเอียดอื่น ๆ บัตรชั่วคราวซึ่งมีเลขหมู่ระบบทัศนียภาพของคิวอี้ และมีลักษณะเหมือนกับบัตรหลักเก่าทุกประการถูกเรียงกลับไป

¹Cox, "Cost of Reclassification . . . , p. 109.

²Matthis, and Taylor, loc.cit.

ในตู้ บัตรรายการ เพื่อให้ผู้ใช้ของสมุดคนบัตรรายการไค้สะดวก บัตรหลักที่เก็บมาจากตู้บัตรรายการ อาจแบ่งออกไค้เป็น 2 ประเภท คือ บัตรรายการสำเร็จรูปของหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน กับบัตรที่ห้องสมุดจัดพิมพ์ขึ้นเอง ในกรณีที่ห้องสมุดใช้บัตรรายการสำเร็จรูปของหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ก็สามารถนำเอาเลขหมู่ของระบบนี้ที่ปรากฏอยู่ที่ส่วนล่างของบัตรรายการ มาพิมพ์แทนที่เลขหมู่ระบบทศนิยมของคิวที่ถูกกลบทิ้งไปไค้ทันที แต่ถาเป็นบัตรที่ห้องสมุดพิมพ์ขึ้นเอง บรรณารักษ์ฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือคงให้เลขหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันสำหรับหนังสือเรื่องนั้น ๆ เสียก่อน แล้วจึงพิมพ์เลขหมู่ระบบใหม่ไปแทนที่ บัตรหลักที่มีเลขหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันทางมุมบนด้านซ้าย จึงเป็นบัตรหลักที่สมบูรณ์ และพร้อมที่จะนำไปใช้เป็นแม่แบบ นำไปถ่ายสำเนาเพื่อทำเป็นบัตรครบชุดของหนังสือเรื่องนั้น ๆ พร้อมกับการเติมรายการต่าง ๆ ตามประเภทของบัตร เช่นบัตรชื่อเรื่องก็เติมชื่อเรื่องลงไป เป็นต้น

บัตรรายการครบชุดซึ่งมีเลขหมู่หนังสือระบบใหม่ จะถูกนำมารวมไว้กับบัตรแจงหมู่หนังสือระบบทศนิยมของคิวอีก กล่าวคือ บัตรแจงหมู่หนังสือของหนังสือชื่อเรื่องใด จะมีบัตรครบชุดรวมอยู่ด้วยเสมอ ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกเมื่อต้องการเก็บหนังสือจากชั้นมาแก้ไขเลขหมู่ การนำหนังสือออกมาจากชั้นเพื่อแก้ไขเลขหมู่ให้เป็นแบบใหม่นั้น ถ้าหนังสือมีหลายเล่มจบ หรือมีหลายฉบับ แต่ในชั้นนี้ไม่ครบตามจำนวนที่ระบุไว้ในบัตรแจงหมู่หนังสือ คงผ่านหนังสือชื่อเรื่องนั้น ๆ ไป และรอให้ครบจำนวนตามที่มิไค้บัตรแจงหมู่หนังสือเสียก่อน แล้วจึงดำเนินการเปลี่ยน สิ่งที่จะต้องระวังคือ ก่อนการแก้ไขเลขหมู่หนังสือที่สัน หรือในตัวเล่ม คงตรวจสอบบัตรแจงหมู่หนังสือกับตัวเล่มหนังสือให้แน่ชัดเสียก่อน แล้วจึงนำมาเขียนสัญลักษณ์ของระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันที่สันหนังสือในตัวเล่ม ของบัตรหนังสือ และบัตรยืม โดยใช้บัตรรายการครบชุดเป็นแนวทาง เมื่อแก้ไขเรียบร้อยแล้ว จึงเรียงหนังสือขึ้นชั้นตามระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน

ส่วนบัตรรายการครบชุด ก็นำไปเรียงในตู้บัตรรายการทั่วไป ในกรณีที่ไม่มีกรเปลี่ยนแปลงการลงรายการหลัก การเรียงบัตรหลักที่มีเลขหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันทำไค้ง่ายคือ เรียงแทนที่บัตรชั่วคราวที่อยู่ในตู้บัตรรายการไค้ทันที แต่ถามีการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมก็จำเป็นตองเรียงบัตรเสียใหม่ใหญ่ตอง และตองเก็บบัตรหลักชั่วคราวออกจากตู้บัตรควย

วิธีที่ 2 เป็นการดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของหอสมุดมหาวิทยาลัย โอเรกอน

(Oregon University Library)¹ การเปลี่ยนควยวิธีที่ 2 มีลักษณะแตกต่างจากวิธีแรก กล่าวคือ เป็นการเปลี่ยนเลขหมู่จากระบบเก่าเป็นระบบใหม่ในบัตรรายการครบชุดเก่าของห้องสมุด โดยไม่จำเป็นต้องซื้อบัตรรายการสำเร็จรูป หรือถ่ายสำเนาบัตรรายการเพื่อนำมาเป็นบัตรรายการครบชุดใหม่ วิธีนี้จึงเหมาะกับห้องสมุดทุกขนาดทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ลำดับขั้นตอนการดำเนินงานมีดังนี้ คือ

พิมพ์บัตรรายการลงบนบัตรอ่อนซึ่งมีสีต่าง ๆ กัน 3 ใบ โดยมีรายการต่าง ๆ เหมือนบัตรหลักทุกประการ นำบัตรอ่อนทั้ง 3 ใบนี้พร้อมควยบัตรแจ่มหนึ่งสื่อตามระบบทศนิยมของคิวอี้ไปยังศูนย์รายการ เก็บบัตรหลักและบัตรครบชุดออกมาจากศูนย์รายการแล้วก็เรียงบัตรอ่อนใบที่ 1 ซึ่งมีเลขหมู่ตามระบบทศนิยมของคิวอี้ลงไปแทนที่เพื่อให้อายุไซของสมุดสามารถค้นหาหนังสือใด ๆ จากนั้นให้นำบัตรหลักและบัตรรายการครบชุดนั้นมารวมกับบัตรแจ่มหนึ่งสื่อพร้อมควยบัตรอ่อนที่เหลือ 2 ใบ ในกรณีพิมพ์รายการเหล่านี้เป็นบัตรรายการสำเร็จรูปของหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ให้เขียนเลขหมู่หนังสือตามที่ปรากฏอยู่ส่วนกลางของบัตรนั้น ลงในบัตรอ่อนทั้ง 2 ใบที่เหลืออยู่ แต่กลายเป็นบัตรรายการที่ห้องสมุดจัดพิมพ์ขึ้นเอง จำเป็นต้องคนเลขหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันจากหนังสือสมัครรายการแห่งชาติ หรือใหม่บรรณารักษ์ฝ่ายจัดพิมพ์หนังสือ เป็นผู้กำหนดสัญลักษณ์ของหนังสือชื่อเรื่องนั้น ๆ

เมื่อเขียนเลขหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันลงในบัตรอ่อน 2 ใบเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่จะนำบัตรอ่อนทั้ง 2 ใบนี้พร้อมควยบัตรหลักและบัตรประเภทอื่น ๆ ที่ยังคงมีเลขหมู่ตามระบบทศนิยมของคิวอี้ไปที่ชั้นหนังสือ เพื่อรวบรวมหนังสือที่ยังไม่ได้เปลี่ยนสัญลักษณ์ส่งไปที่ฝ่ายเทคนิค ในตอนนี้ การดำเนินงานแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนสัญลักษณ์บัตรรายการ อีกฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบการเปลี่ยนสัญลักษณ์ที่ตัวเล่มหนังสือ

ฝ่ายแรกที่เปลี่ยนสัญลักษณ์บัตรรายการ จะต้องลบเลขหมู่หนังสือระบบเก่าในบัตรหลักและบัตรประเภทอื่น ๆ ออก โดยใช้สโนเพคพายทับเลขหมู่เดิม แล้วจึงส่งบัตรเหล่านี้ให้เจ้าหน้าที่พิมพ์เลขหมู่หนังสือระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันลงไปแทนที่ ในขณะที่ดำเนินการเปลี่ยนสัญลักษณ์

¹Taylor, op. cit., p. 119.

ในบัตรรายการครบชุดนี้ ให้นำเอาบัตรออนไลน์ที่ 2 ไปใส่ไว้ในตู้บัตรรายการแทนบัตรออนไลน์ที่ 1 ซึ่งใช้เลขหมู่หนังสือระบบทศนิยมของคิวอี้ยู บัตรออนไลน์ที่ 2 นี้จะทำหน้าที่เป็นบัตรชั่วคราวเพื่อให้ผู้ใช้ห้องสมุดสามารถค้นหาหนังสือได้ จนกว่าจะเปลี่ยนสัญลักษณ์ของหนังสือเป็นระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันในบัตรหลักเรียบร้อยแล้วด้วยบัตรประเภทอื่น ๆ จึงนำมาเรียงไว้ในตู้บัตรรายการ บัตรหลักจึงแทนที่บัตรออนไลน์ที่ 2

ฝ่ายที่รับผิดชอบในการเปลี่ยนสัญลักษณ์ที่ตัวเลขหนังสือจะมีบัตรออนไลน์ที่ 3 อยู่ในตัวเล่มเพื่อเป็นแนวทางในการเขียนสัญลักษณ์ใหม่ที่สั้น และของบัตร เมื่อหนังสือมีสัญลักษณ์ตามระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันเรียบร้อยแล้ว จึงเก็บบัตรออนไลน์ที่ 3 จากตัวเล่มหนังสือ โดยปกติแล้วการเปลี่ยนสัญลักษณ์เป็นระบบใหม่ในบัตรรายการและเล่มหนังสือ ควรให้เสร็จพร้อมกันไป เมื่อเรียงหนังสือขึ้นชั้นแล้ว บัตรรายการก็ควรจะเรียงไว้ในตู้เพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นได้ แต่ตามหลักปฏิบัติแล้ว งานด้านบัตรรายการมักจะล่าช้ากว่างานแก้ไขสัญลักษณ์ที่เล่มหนังสือเสมอ ทั้งนี้ เพราะงานแก้ไขบัตรรายการมีมากกว่า ในบางครั้งต้องแก้ไขรายการอื่น ๆ ในบัตรรายการ หรือต้องพิมพ์บัตรรายการใหม่ ดังนั้น งานแก้ไขสัญลักษณ์ที่เล่มหนังสือจึงทำได้ง่ายและรวดเร็วกว่า แต่ก็ไม่เป็นผลเสียสำหรับผู้ใช้ห้องสมุดทางประเภทที่ชอบค้นหาหนังสือที่ชั้นโดยไม่ใช้บัตรรายการ

จะเห็นได้ว่า การดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือดังกล่าวข้างต้นทั้ง 2 วิธี มีลักษณะที่ต่างกันทั้งในด้านความรวดเร็วของการทำงานและค่าใช้จ่าย วิธีแรกใช้วิธีถ่ายสำเนาบัตรหลัก ช่วยให้งานดำเนินไปอย่างรวดเร็ว แต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก เหมาะสำหรับห้องสมุดที่มีงบประมาณมากเป็นพิเศษสำหรับใช้ในการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือซึ่งมีเป็นจำนวนมาก และต้องการความรวดเร็วในการดำเนินงาน ส่วนวิธีหลัง เป็นวิธีที่ประหยัดกว่าวิธีแรก เพราะเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือใหม่ยังคงใช้บัตรรายการเก่าของห้องสมุดต่อไป แต่การดำเนินงานจะล่าช้า เพราะต้องเสียเวลาเปลี่ยนสัญลักษณ์ของหนังสือในบัตรรายการทุกบัตร แต่วิธีนี้เสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าวิธีแรก

เป็นที่สังเกตได้ว่า การดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ มีหลักวิธีต่าง ๆ ซึ่งห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยอาจรับมาเป็นแนวทางปฏิบัติได้ แต่บางอย่างก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้ เช่น การถ่ายสำเนาบัตรหลักเพื่อนำไปเป็นบัตร

ครบชุด เพราะเป็นการสิ้นเปลืองมากเกินไป นอกจากนี้ ตามวิธีแรกที่กล่าวไว้ ในกรณีที่มีหนังสือ มีหลายเล่มจบ หรือห้องสมุดมีหลายฉบับ ในกรณีที่มีหนังสือครบตามจำนวนที่ระบุไว้ในบัตรแจ้ง หมายเหตุเสียก่อน แล้วจึงนำไปเปลี่ยนสัญลักษณ์ หลักเกณฑ์ข้อนี้นำมาใช้ปฏิบัติได้ยาก เพราะการ ให้ออกครบตามจำนวนคงต้องเสียเวลานานมาก

สรุปลำดับขั้นการดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ

1. รวบรวมจำนวนหนังสือที่ต้องการ เปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ
2. เก็บบัตรรายการครบชุดของหนังสือจากตู้รายการทั่วไป พร้อมกับทำบัตรชั่วคราว และเรียงไว้ในตู้บัตร เพื่อใช้แทนบัตรหลักสำหรับใหญ่ใช้ของสมุดใช้คนหาหนังสือจากตู้รายการ ใด
3. เปลี่ยนสัญลักษณ์ของหนังสือในบัตรรายการครบชุดที่เก็บมาจากตู้รายการ ให้ เป็นระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน
4. จัดทำบัตรรายการครบชุดใหม่ตามความจำเป็น
5. เปลี่ยนสัญลักษณ์ที่เล่มหนังสือ รวมทั้งของบัตร และบัตรพิมพ์ด้วย
6. เก็บบัตรชั่วคราวซึ่งทำหน้าที่เป็นบัตรหลักออก แล้วเรียงบัตรหลักที่มีสัญลักษณ์ของ ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันไปแทนที่
7. เรียงบัตรรายการประเภทอื่น ๆ เช่น บัตรเรื่อง บัตรชื่อเรื่องที่มีสัญลักษณ์ของ ระบบใหม่ในตู้รายการ
8. เรียงหนังสือที่มีสัญลักษณ์ของระบบใหม่ขึ้นชั้น

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยกับการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ

แนวโน้มของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ในการที่จะเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ จากระบบที่ใช้อยู่เดิมมาในระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกามีมากขึ้น นับตั้งแต่ พ.ศ. 2510 เป็นต้น มาจนถึงปัจจุบัน มีห้องสมุดมหาวิทยาลัยรวมทั้งสิ้น 5 แห่งได้ดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ จากระบบที่ใช้อยู่เดิมมาเป็นระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ห้องสมุดมหาวิทยาลัย 4 แห่งเปลี่ยน จากระบบทศนิยมของคีวี่ อีก 1 แห่งเปลี่ยนจากระบบกลุยกเคน ในอนาคต อาจมีห้องสมุด มหาวิทยาลัยอีก 1 แห่ง คือห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่เปลี่ยนจากระบบทศนิยมของ

คิวอี้ไปใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน¹ หอสมุดมหาวิทยาลัย 5 แห่งที่ได้ดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือแล้วมีดังนี้

1. สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เริ่มใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันตั้งแต่ พ.ศ. 2511 และระบบที่ใช้อยู่เดิมคือระบบกลิคเคน ปัจจุบัน การดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือโคเสร์จสันไปแล้ว แต่ยังคงมีหนังสือที่จัดหมู่ตามระบบกลิคเคนเหลืออยู่ แต่เป็นจำนวนน้อยมาก
2. หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่น เริ่มใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันตั้งแต่ พ.ศ. 2513 ระบบที่ใช้อยู่เดิมคือระบบทศนิยมของคิวอี้ ปัจจุบันการดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือโคเสร์จสันเรียบร้อยแล้ว ไม่มีหนังสือที่มีเลขหมู่ระบบทศนิยมของคิวอี้เหลืออยู่เลย
3. หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เริ่มใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันตั้งแต่ พ.ศ. 2515 ระบบที่ใช้อยู่เดิมคือระบบทศนิยมของคิวอี้ ขณะนี้การดำเนินงานเปลี่ยนยังไม่เสร็จสิ้น
4. หอสมุดสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า (ชนบุรี) เริ่มใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาตั้งแต่ พ.ศ. 2515 ระบบเดิมที่ใช้อยู่คือระบบทศนิยมของคิวอี้ ปัจจุบันนี้มีหนังสือที่จัดหมู่ด้วยระบบเดิมเป็นจำนวนพอสมควร และกำลังดำเนินงานอยู่บางส่วน
5. หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร เริ่มใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันตั้งแต่ พ.ศ. 2518 ระบบเดิมที่ใช้อยู่คือระบบทศนิยมของคิวอี้ เป็นหอสมุดแห่งหลังสุดที่ดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ และขณะนี้กำลังดำเนินงานอยู่

จากการสำรวจการดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของหอสมุดมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์หัวหน้าบรรณารักษ์ และผู้ที่ดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือโดยตรง เพื่อให้ได้ข้อมูลในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. เหตุผลในการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ
2. ผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน

¹ จากการสำรวจ

3. วิธีดำเนินการ
4. ลำดับชั้นในการดำเนินงาน
5. ปัญหาในการดำเนินงาน

สำหรับการเรียงลำดับห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่โคได้เปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ โคจัดเรียงตามลำดับการเปลี่ยนก่อนหลังของแต่ละแห่ง ถ้าเป็นปีเดียวกัน จะโคเรียงตามลำดับอักษรของชื่อมหาวิทยาลัยต่อไป

1. สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
2. หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่น
3. หอสมุดสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า (ชนบุรี)
4. หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5. หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร

การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ

ของสำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์¹

1. เหตุผลในการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ

เมื่อมีการจัดตั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ใน พ.ศ. 2509 คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โคโอมาเป็นคณะหนึ่งของสถาบัน หอสมุดของคณะในเวลานั้นซึ่งจัดหมู่หนังสือตามระบบกลิตเคน จึงโคเปลี่ยนไปเป็นสำนักบรรณสารการพัฒนา ในปัจจุบันเมื่อสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์โคขยายหลักสูตรการศึกษาเพิ่มขึ้นหลายคณะ รวมทั้งการบริหารธุรกิจ สถิติประยุกต์ และพัฒนาการเศรษฐกิจ สำนักบรรณสารการพัฒนาจึงมีหนังสือทางคานส์คมศาสตร์กว้างขวางขึ้นกว่าเดิม การจัดหมู่หนังสือระบบกลิตเคนที่โคอยู่เป็นระบบจัดหมู่

---

¹สัมภาษณ์ นางกมลารุ่งอุทัย หัวหน้าฝ่ายเทคนิค สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2518.

เฉพาะวิชาที่จำกัดขอบเขตเนื้อหาความรู้ประศาสนศาสตร์ เท่านั้น ซึ่งไม่เหมาะสำหรับการจัดหมู่หนังสือในสำนักบรรณสารการพัฒนาอีกต่อไป จึงได้เปลี่ยนมาใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันแทน

สำนักบรรณสารการพัฒนา เริ่มใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันมาตั้งแต่ พ.ศ. 2511 การดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือโคเสร์จสันตั้งแต่ พ.ศ. 2514 ปัจจุบันยังคงมีหนังสือที่จัดหมู่ตามระบบกลิคเคนเหลืออยู่บางแต่เป็นจำนวนน้อยมาก ซึ่งจะได้นำมาดำเนินการเปลี่ยนให้เสร์จสันในอนาคต เหตุที่มิได้เปลี่ยนให้เสร์จสันไปเสียตั้งแต่แรก เพราะหนังสือที่เหลืออยู่ส่วนใหญ่เป็นหนังสือที่ไม่มีผู้ใช้ต้องการ อีกทั้งบางเล่มเป็นหนังสือเก่าที่ทางสำนักบรรณสารพัฒนามีนโยบายจะคัดออกไป

2. ผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน

เมื่อเริ่มเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ สำนักบรรณสารพัฒนามีหนังสือประมาณ 20,000 เล่ม ระยะเวลาที่ใช้ในการเปลี่ยนประมาณ 3 ปี สำนักบรรณสารพัฒนาได้จ้างเจ้าหน้าที่พิเศษ ซึ่งเป็นบรรณรักษ์ วุฒิกำรศึกษาศรีอยุธยาโท สาขาวิชาบรรณรักษ์ศาสตร์ เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน ร่วมกับเจ้าหน้าที่พิมพ์อีก 2 คน บรรณรักษ์ฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือส่วนหนึ่งได้ร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือเฉพาะในระยะแรก ๆ เท่านั้น ในเวลาต่อมา จำเป็นต้องทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือใหม่พร้อมกันไปกับการเปลี่ยนเลขหมู่ของหนังสือเก่าด้วย เนื่องจากสำนักบรรณสารพัฒนาได้รับเงินช่วยเหลือจากมูลนิธิฟอร์ด จึงมีหนังสือใหม่เข้ามามาก ทำให้บรรณรักษ์ต้องทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือใหม่ออกไปให้บริการแก่ผู้ใช้ก่อน หนังสือเก่า แม้ว่าจะไม่ได้เปลี่ยนเลขหมู่ ผู้ใช้ก็สามารถค้นหาหนังสือได้ อีกทั้งทำให้สามารถลดปัญหาหนังสือใหม่ค้างเบบบางลงได้ สำหรับหนังสือที่ยังคงมีเลขหมู่ของระบบกลิคเคนอยู่ จะได้นำมาเปลี่ยนเลขหมู่หนังสือเมื่อมีฉบับซ้ำ หรือฉบับพิมพ์ครั้งใหม่

3. วิธีดำเนินการ

การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของสำนักบรรณสารการพัฒนาเป็นโครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือแต่เพียงบางส่วน ขณะที่ดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือเก่า บรรณรักษ์ต้อง

ทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือใหม่พร้อมกันไปด้วย หนังสือที่เปลี่ยนเป็นอันคัมแรกคือหนังสืออ้างอิง แล้วจึงเปลี่ยนหนังสือทั่วไปในหมวด K การบริหารบุคคล เพราะเป็นหมวดที่มีผู้ใช้อยู่เสมอ และมีจำนวนมากพอสมควร ต่อไปจึงเปลี่ยนหมวด T เศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นหมวดที่มีหนังสือมากที่สุด

4. ลำดับชั้นในการดำเนินงาน

เริ่มจากการเก็บบัตรแจ้งหมู่หนังสือ ตามลำดับหมวดหมู่ที่ต้องการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือก่อน พร้อมกันนั้นก็เก็บบัตรรายการครบชุดของหนังสือชื่อเรื่องตามที่ปรากฏในบัตรแจ้งหมู่หนังสือ นั้น ๆ จากบัตรรายการทั่วไป ยกเว้นบัตรชื่อเรื่อง ซึ่งจะคงไว้ในบัตรรายการ เพื่อประโยชน์ของสมุดสามารถค้นหาหนังสือที่ต้องการได้ในขณะที่ดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ พร้อมกับเขียนไว้ในบัตรชื่อเรื่องว่า "กำลังแก้เลขหมู่" เมื่อได้บัตรรายการครบชุดแล้ว จึงนำไปหาหนังสือบนชั้น ในขณะที่ดำเนินการเปลี่ยนสัญลักษณ์ของหนังสือในบัตรรายการให้เป็นระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ก็จะได้เปลี่ยนสัญลักษณ์ของหนังสือที่สัน ในเล่มหนังสือ บัตรหนังสือ และของบัตรควย เมื่อหนังสือมีสัญลักษณ์ตามระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันแล้ว จึงได้นำไปเรียงชั้นขึ้น

บัตรรายการครบชุดที่เก็บจากบัตรรายการ ถ้าเป็นบัตรรายการสำเร็จรูปของหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ก็ใช้บัตรรายการนี้ได้เลยโดยมิต้องเปลี่ยนแปลงรายละเอียดอื่น ๆ เพียงแต่ลบเลขหมู่ระบบกลิคเคน แล้วพิมพ์เลขหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันซึ่งปรากฏอยู่ตอนล่างของบัตรรายการลงไปแทนที่เท่านั้น ในกรณีที่บัตรรายการซึ่งสำนักบรรณสารการพัฒนาได้จัดพิมพ์ขึ้นเอง ถ้าบัตรรายการยังอยู่ในสภาพที่ดีก็อาจใช้วิธีข้างต้น คือลบเลขหมู่เก่าออก แล้วบรรณาภิขให้เลขหมู่หนังสือตามระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันลงไปแทน แต่ถ้ามบัตรรายการของหนังสือชื่อเรื่องใดอยู่ในสภาพที่เก่า ชำรุด หรือมีข้อผิดพลาดเกี่ยวกับรายละเอียดในบัตรรายการมากเกินไป ก็จะได้ทำบัตรรายการครบชุดขึ้นใหม่ บัตรรายการครบชุดดังกล่าวนี้จะได้นำไปเรียงไว้ตามประเภทของบัตร กล่าวคือ บัตรผูกแดงร่วมกับบัตรชื่อเรื่อง และแยกบัตรเรื่องไว้ต่างหาก ดังนั้นแม้ว่าหนังสือชื่อเรื่องใดจะไขบัตรรายการเก่าได้ ก็จำเป็นต้องพิมพ์บัตรชื่อเรื่องขึ้นใหม่ เพราะเมื่อนำกลับไปเรียงไว้ในบัตรรายการ จะได้เก็บบัตรชื่อเรื่อง ซึ่งมีเลขหมู่หนังสือระบบกลิคเคนออก

5. ปัญหาในการดำเนินงาน

ปัญหาที่สำคัญในการดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ คือในขณะที่ดำเนินการเปลี่ยน ทำให้ผู้ใช้มีปัญหาในการค้นหาหนังสือ เพราะชั้นหนังสือที่มีเลขหมู่ระบบกลิตเคน และระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันจะแยกกันอยู่ ซึ่งผู้ใช้ของสมุดไม่เข้าใจความแตกต่างของชั้นหนังสือทั้งสองประเภท บรรณารักษ์ได้พยายามแก้ปัญหาโดยการเขียนคำอธิบายวิธีใช้บัตรและการค้นหาหนังสือบนชั้น ไว้ที่ตู้บัตรรายการเพื่อให้ผู้ใช้ไปปฏิบัติตาม แต่ไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ใช้ของสมุดเท่าที่ควร ดังนั้น ในขณะที่ดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ บรรณารักษ์บริการตอบคำถามจึงต้องทำงานหนักเพราะต้องอธิบายวิธีใช้ให้ผู้ใช้ของสมุดทราบ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จและความยุ่งยากและปัญหาในคานผู้ใช้ของสมุดมีมากเฉพาะในระยะแรกที่เริ่มดำเนินการเปลี่ยนเพียง 3 - 4 เดือนเท่านั้น

นอกจากนี้ ในขณะที่ดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ นั้น หนังสือบางเล่มที่นำออกมาจากชั้น เพื่อดำเนินการเปลี่ยนสัญลักษณ์ที่สันหรือในตัวเล่มหนังสือ เมื่อมีผู้ใช้ต้องการเล่มใดเล่มหนึ่งมักหาไม่พบ เพราะในระยะแรก ๆ มีเจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบงานคานนี้มาก หนังสือก็กระจัดกระจาย ทำให้เสียเวลาคนยาวนาน

จะเห็นได้ว่า ปัญหาการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของสำนักบรรณสารการพัฒนาสถาบันยังิตพัฒนาบริหารศาสตร์ เป็นปัญหาคานการให้บริการและสัมพันธ์ยุ่งยากเฉพาะในระยะแรก ๆ เท่านั้น เมื่อนานวันเข้า งานทุกอย่างเข้าที่ จำนวนหนังสือที่ดำเนินการเปลี่ยนก็ลดน้อยลง ทำให้ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่น¹

1. เหตุผลในการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ

หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่นก่อตั้งขึ้นพร้อมกับมหาวิทยาลัย คือในปี พ.ศ. 2507 การจัดหมู่หนังสือในหอสมุดกลางใช้ระบบทศนิยมของคิ้วอูมาจนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2513 คร.วิทยา เพื่อรวิจิตร รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ และประธานกรรมการหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่นในเวลานั้น ได้เสนอข้อที่ประชุมคณะกรรมการของหอสมุดว่า หอสมุดมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หอสมุดในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น สหพันธรัฐมาเลเซีย สิงคโปร์ ได้เปลี่ยนไปใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับในขณะนั้น หนังสือของหอสมุดกลางมีน้อย ถ้าจะเปลี่ยนไปใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันก็ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากนัก นอกจากนี้ หนังสือส่วนใหญ่ของหอสมุดกลางเป็นหนังสือทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งไม่ค่อยเหมาะสมกับเลขหมู่ของระบบทศนิยมของคิ้วอูเท่าไรนัก การใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันเป็นการเตรียมขยายหอสมุดในอนาคตด้วย ซึ่งที่ประชุมคณะกรรมการหอสมุดเห็นด้วยกับขอเสนอดังกล่าว แต่ต้องการทราบรายละเอียดรวมทั้งข้อดีและข้อบกพร่องของระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันและระบบทศนิยมของคิ้วอู คร.วิทยาจึงได้เชิญ ดร.วา เวี ลี (Dr. Hwa-Wei Lee) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันมาชี้แจงถึงข้อดีของระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันที่มีเหนือกว่าระบบทศนิยมของคิ้วอู ให้คณะกรรมการหอสมุดได้ทราบ ซึ่งคณะกรรมการเห็นสมควรให้เปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ และได้ขอรองให้ ดร.ลี เป็นผู้ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือ ทางหอสมุดกลางได้ส่งอาจารย์ 4 คน คือ นายเฉลียว พันธุ์สีดา น.ส.นิตยา นพวงคด มิสซิสฮาสซี (Mrs. Haassy) และ มิส ซูซาน คลากสัน (Miss Susan Clarkson) ไปรับการอบรมเรื่องระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันที่สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (Asian Institute of Technology) เมื่อเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2513 เป็น

²สัมภาษณ์ นางสาว พิมพา กาวิละ หัวหน้าฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือภาษาต่างประเทศ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่น 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519

เวลา 1 สัปดาห์ แล้วจึงกลับไปดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือเป็นระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันตั้งแต่นั้นมา

2. ผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน

ในขณะที่เริ่มดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ หอสมุดกลางอยู่ที่ศึกษาระดับปริญญาตรี-ศาสตรบัณฑิต ผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือคือ มิส ซูซาน คลากสัน อาสาสมัครชาวนิวซีแลนด์ และเจ้าหน้าที่ของหอสมุด หนังสือที่มีอยู่ในขณะนั้นประมาณ 10,000 วิชาเล่ม ในจำนวนนี้มีบางส่วนที่ยังไม่ได้ทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือมาก่อน ทำให้สามารถจัดหมู่ตามระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันได้เลย เวลาที่ใช้ในการดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือทั้งสิ้นประมาณเกือบ 2 ปี โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 สำเร็จเรียบร้อยโดยไม่มีหนังสือที่จัดหมู่ด้วยระบบทศนิยมของคิวอี้เหลืออยู่เลยเมื่อปี พ.ศ. 2515

3. วิธีดำเนินการ

การดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่นใช้วิธีเปลี่ยนหนังสือเป็นบางส่วน เพราะหอสมุดกลางมีหนังสือที่ยังไม่ได้ทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสืออยู่เป็นจำนวนมากควย ทำให้ต้องดำเนินการพร้อมกันไปกับการเปลี่ยนสัญลักษณ์ของหนังสือเก่า

4. ลำดับขั้นในการดำเนินงาน

เนื่องจากขณะที่เริ่มดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ หอสมุดกลางยังไม่ได้ย้ายไปอยู่ที่ตึกหอสมุดกลางปัจจุบัน บัตรรายการหนังสือที่พิมพ์แล้วก็มีจำนวนน้อยมาก งานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือส่วนใหญ่จึงเป็นในด้านการเปลี่ยนสัญลักษณ์ของระบบเก่าที่ตัวเล่มหนังสือ บัตรรายการต้องทำใหม่เป็นส่วนใหญ่ หนังสือชื่อเรื่องใดที่พิมพ์บัตรรายการแล้ว ก็จำเป็นต้องเก็บบัตรรายการครบชุด แลวนำไปเปลี่ยนสัญลักษณ์ให้เป็นระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันพร้อมกับการเปลี่ยนสัญลักษณ์ที่ตัวเล่มหนังสือ เมื่อแก้ไขบัตรรายการเรียบร้อยแล้ว จึงได้นำไปเรียงเข้าตู้บัตรรายการ และนำหนังสือที่เปลี่ยนสัญลักษณ์แล้วไปเรียงชั้นชั้น

ในระยะแรกที่เปลี่ยนไปใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน หอสมุดใช้ตารางเลขหนังสือของ คัทเตอร์-แซนเบอร์น. ต่อมาจึงได้เปลี่ยนไปใช้ตารางเลขหนังสือของระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันแทน แม้ว่าการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของหอสมุดกลางในขณะนี้เสร็จเรียบร้อยแล้วก็ตาม การเปลี่ยนเลขหนังสือยังไม่เสร็จสิ้น ยังมีหนังสืออีกจำนวนหนึ่งซึ่งยังไม่ได้นำมาดำเนินการเปลี่ยน

5. ปัญหาในการดำเนินงาน

ปัญหาการดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีลักษณะคล้ายคลึงกับการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือในหอสมุดอื่น ๆ ได้แก่ปัญหาเรื่องการให้บริการไม่สะดวก

การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของ ห้องสมุดสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า (ธนบุรี)¹

1. เหตุผลในการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ

ห้องสมุดสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเริ่มดำเนินงานในปี พ.ศ. 2504 และจัดหมู่หนังสือตามระบบทัศนียภาพของคิวอี้ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 16 จนถึงปี พ.ศ. 2515 จึงได้เปลี่ยนไปใช้การจัดหมู่หนังสือระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน เหตุที่ตัดสินใจเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือก็เพราะห้องสมุดมีหนังสือเน้นหนักทางด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะแขนงวิชาวิศวกรรมศาสตร์ แผนการจัดหมู่หนังสือระบบทัศนียภาพของคิวอี้ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 16 ที่ห้องสมุดใช้มีเลขหมู่หนังสือในแขนงวิชาดังกล่าวน้อยมาก และไม่สามารถจะขยายเพิ่มเติมต่อไปได้อีก หัวหน้างานห้องสมุดของสถาบันจึงพิจารณาแล้วเห็นควรเปลี่ยนจากระบบทัศนียภาพของคิวอี้ไปใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ซึ่งสามารถจัดหมู่หนังสือในแขนงวิชาเทคโนโลยีได้ละเอียดและละเอียดกว่าระบบทัศนียภาพของคิวอี้

¹สัมภาษณ์ นางเอมอร ศรีนิลทา หัวหน้างานห้องสมุด สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า (ธนบุรี) 18 มีนาคม พ.ศ. 2519.

2. ผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน

หัวหน้างานของห้องสมุดสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ เนื่องจากกองทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือควบ นอกจากนี้ยังมีผู้ช่วยอีก 4 คน เป็นบรรณารักษ์ 2 คน เป็นเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของห้องสมุดอีก 2 คน

3. วิธีดำเนินงาน

การดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เป็นโครงการระยะยาวมาก เพราะมีนโยบายเน้นหนักในการทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือใหม่ควยระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน มากกว่าที่จะดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของหนังสือที่ใช้ระบบทศนิยมของคิวอี้ ยกเว้นในกรณีต่อไปนี้คือ มีหนังสือชื่อเรื่องซ้ำที่ห้องสมุดมีอยู่แล้ว หรือเล่มที่เพิ่งเข้ามาใหม่เป็นชื่อเรื่องเดิม แต่เป็นการพิมพ์ครั้งใหม่ ก็จะได้เก็บหนังสือดังกล่าวมาดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือให้เป็นระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันพร้อมกันไปด้วย การจัดหมู่หนังสือใหม่ควย ในกรณีที่อาจารย์ของสถาบัน กองการใช้หนังสือชื่อเรื่องโดยย่อครั้ง หรือกองการสำรองหนังสือบางชื่อเรื่องเพื่อใช้เป็นตำราเรียนของนักศึกษา ก็จะได้เก็บหนังสือดังกล่าวมาดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ หนังสืออ้างอิงใดดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือทั้งหมด ทั้งนี้เพราะเป็นหนังสือที่นักศึกษาใช้มาก และใช้บ่อยครั้ง จึงเป็นที่สังเกตได้ว่า ห้องสมุดสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคงต้องมีหนังสือที่จัดหมู่ควยระบบจัดหมู่หนังสือ 2 ระบบต่อไปอีกนาน

4. ลำดับขั้นในการดำเนินงาน

เริ่มจากการเก็บบัตรครบชุดรวมทั้งบัตรแจ้งหมู่หนังสือของหนังสือชื่อเรื่องที่ต้องการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ จากบัตรรายการทั่วไป พร้อมกับการเก็บตัวเล่มหนังสือมาดำเนินการเปลี่ยนสัญลักษณ์ที่สัน ในตัวเล่ม ที่ของบัตร และบัตรหนังสือควย ห้องสมุดจะได้พิมพ์บัตรรายการครบชุดที่มีเลขหมู่ของระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันขึ้นใหม่ โดยพิมพ์ควยหมึกสีแดง เพื่อให้มีลักษณะที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดจากบัตรรายการที่ยังไม่ได้ดำเนินการเปลี่ยน เมื่อพิมพ์บัตรรายการ

เสร็จเรียบร้อย ก็จะโอนไปเรียงไว้ในบัญชีรายการตามประเภทของบัตร โดยจะปนไปกับ บัตรรายการที่ยังไม่ได้เปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือด้วย

5. ปัญหาในการดำเนินงาน

ปัญหาในการดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดมีน้อยมาก หรือแทบจะ ไม่มีเลย ทั้งนี้ เพราะงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือมีน้อย ประกอบกับการเปลี่ยนระบบจัดหมู่ หนังสือจะมีเฉพาะหนังสือภาษาต่างประเทศเท่านั้น ส่วนหนังสือภาษาไทยห้องสมุดไม่จัดหมู่ หนังสือด้วยระบบใดเลย เพียงแต่ใช้สัญลักษณ์เป็นอักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่ง และอักษรตัวแรก ของชื่อเรื่องเท่านั้น ตัวอย่าง หนังสือชื่อ จิตวิทยาการศึกษา เขียนโดย ม.ล.ศุภ ชุมสาย ณ อยุธยา หนังสือเล่มนี้จะมีสัญลักษณ์คือ ค - จ นอกจากนี้ สัญลักษณ์ของหนังสือภาษาต่างประเทศ ก็มีแค่เลขหมู่หนังสือ กับอักษรย่อ 3 ตัวแรกของชื่อผู้แต่งเท่านั้น มิได้ใช้ตารางเลขหนังสือเลย ดังนั้น งานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าจึงไม่ค่อยมีปัญหาเหมือน ห้องสมุดมหาวิทยาลัยอื่น ๆ

การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์¹⁻²

1. เหตุผลในการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ

ห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เริ่มดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือจากระบบทศนิยมของคิวอี้ มาใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2515 เหตุผลที่เปลี่ยนเพราะผู้บริหารงานห้องสมุดได้พิจารณาเห็นว่า ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันสามารถ

¹สัมภาษณ์ นางสาวประเทืองทิพย์ วุฒิธฤตย์ หัวหน้าฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือ ภาษาไทย ห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 22 เมษายน 2519.

²สัมภาษณ์ นางนพพร พวงสุวรรณ หัวหน้าฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือภาษา ต่างประเทศ ห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 22 เมษายน 2519.

จัดแบ่งหมวดหมู่หนังสือได้อย่างละเอียด โดยเฉพาะหมวดสังคมศาสตร์ซึ่งห้องสมุดมีหนังสือเป็นจำนวนมาก จำเป็นจะต้องให้เลขหมู่หนังสืออย่างละเอียด เพื่อให้หนังสือมีสัญลักษณ์ซ้ำกัน ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันสามารถสนองความต้องการและเหมาะสมสำหรับจัดหมู่หนังสือในห้องสมุดมหาวิทยาลัยมากกว่าระบบทศนิยมของคิวอี้

2. ผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน

งานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นหน้าที่ของฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือภาษาไทย กับฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือภาษาต่างประเทศ บุคลากรที่ทำหน้าที่เปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือภาษาไทยประกอบด้วย บรรณารักษ์ 4 คน เสมียนพนักงาน 5 คน ส่วนฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือภาษาต่างประเทศประกอบด้วยบุคลากรที่เป็นบรรณารักษ์ 6 คน และเสมียนพนักงานอีก 6 คน

3. วิธีดำเนินงาน

วิธีดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือเพียงบางส่วน ขณะที่ดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ บรรณารักษ์ต้องทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือที่เข้ามาใหม่พร้อมกันไปด้วย ประกอบกับห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เริ่มดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือเมื่อมีหนังสือในห้องสมุดประมาณหนึ่งแสนกว่าเล่ม ทำให้ต้องใช้เวลานานในการดำเนินงานเปลี่ยน ปัจจุบันนี้หนังสือภาษาไทยที่ได้ดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือไปแล้วประมาณ 75 เปอร์เซ็นต์ ส่วนหนังสือภาษาต่างประเทศได้เปลี่ยนไปแล้วประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์

4. ลำดับขั้นในการดำเนินงาน

ในระยะแรกที่มีโครงการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ บรรณารักษ์ฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นเคยกับระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันมาก่อน ทำให้ต้องศึกษาวิธีใช้ระบบดังกล่าวอย่างละเอียดก่อนเริ่มดำเนินการ บรรณารักษ์ฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือภาษาไทย ต้องมาช่วยงานคานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือภาษาต่างประเทศก่อน

โดยการค้นหาเลขหมู่หนังสือจากหนังสือสหบัตรรายการแห่งชาติซึ่งจัดทำโดยหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ทำให้สามารถค้นเคยกับสัญลักษณ์ของระบบจัดหมู่หนังสือดังกล่าวได้ดียิ่งขึ้น และได้กลับมาดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือภาษาไทยในเวลาต่อมา

ฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือภาษาไทยและหนังสือภาษาต่างประเทศได้เริ่มเปลี่ยนหนังสือในหมวด 300 เป็นอันดับแรก ยกเว้นหมวด 340 (กฎหมาย) ซึ่งยังคงดำเนินการเปลี่ยนระบบหมู่หนังสือไม่ได้ เพราะหมวด K (กฎหมาย) ยังจัดทำไม่สมบูรณ์ คือไปจึงเปลี่ยนหนังสือในหมวด 000 (เบ็ดเตล็ด) 100 (ปรัชญา) และหมวดอื่น ๆ ตามลำดับ หนังสือหมวดที่ยังไม่ได้ดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือเลยได้แก่หมวด 700 และ 800

ลำดับขั้นในการดำเนินงาน เริ่มจากการเก็บบัตรทะเบียนหรือบัตรแจ้งหมู่หนังสือในหมวดที่ต้องการดำเนินการเปลี่ยนจำนวนพอสมควร เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บบัตรรายการครบชุดจากบัตรรายการทั่วไป ฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือภาษาไทยจะเก็บหนังสือไปพร้อมกับการเก็บบัตรรายการครบชุด ส่วนฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือภาษาต่างประเทศจะเก็บบัตรรายการครบชุดไปเปลี่ยนสัญลักษณ์ให้เป็นระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันเสียก่อน แล้วจึงได้เก็บหนังสือจากชั้นมาเปลี่ยนสัญลักษณ์ตามที่ปรากฏในบัตรที่หลัง เหตุที่เป็นดังนี้เพราะฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือต่างประเทศสามารถให้เลขหมู่ของหนังสือได้โดยการค้นจากหนังสือสหบัตรรายการแห่งชาติ จึงไม่จำเป็นต้องใช้ตัวเล่มหนังสือ ส่วนฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือภาษาไทยคงพิจารณาเนื้อเรื่องของหนังสือ จึงสามารถให้เลขหมู่หนังสือได้ เพราะไม่มีหนังสือคู่มือประกอบในการค้นหาเลขหมู่หนังสือ

เมื่อได้บัตรรายการครบชุดแล้ว ก็เขียนสัญลักษณ์ของระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันไว้ที่บัตรแจ้งหมู่หนังสือด้วยดินสอ ลบสัญลักษณ์ระบบทศนิยมของคิวอี้ในบัตรรายการทุกใบด้วยยาลบหมึกพิมพ์ ส่งให้เจ้าหน้าที่พิมพ์สัญลักษณ์ระบบใหม่ไปแทนที่ แล้วลบสัญลักษณ์ในตัวเล่ม ของบัตรและบัตรหนังสือ เขียนสัญลักษณ์ใหม่ลงไปแทน สำหรับในบัตรหนังสืออาจนำไปพิมพ์ได้ ส่วนที่สันหนังสือ เจ้าหน้าที่จะป้ายหมึกดำทับสัญลักษณ์ระบบทศนิยมของคิวอี้ แล้วเขียนสัญลักษณ์ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันลงไปแทน

5. ปัญหาในการดำเนินงาน

ปัญหาในการดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีมาก เมื่อเปรียบเทียบกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยแห่งอื่น ๆ ทั้งนี้ เพราะได้ดำเนินการ

เปลี่ยนเมื่อมีหนังสือจำนวนมาก อาจแบ่งปัญหาออกไปได้ดังนี้ คือ

1. บรรณาธิการที่ทำหน้าที่ทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ไม่นึกเคยและเข้าใจระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันคือพอ ทำให้มีปัญหาในการใช้เลขหมู่หนังสือโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะแรก ๆ ของการดำเนินงาน แม้ปัจจุบันนี้ก็ยังมีปัญหาอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก

2. ไม่ได้มีการจัดเตรียมชั้นสำหรับจัดเรียงหนังสือระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันแยกไว้ต่างหากอย่างพอเพียง ทำให้เกิดปัญหาในการขยายชั้นบ่อยครั้งเมื่อมีการเรียงหนังสือชั้นชั้น

3. หนังสือที่มีหลายฉบับ เมื่อจะเก็บไปเปลี่ยนสัญลักษณ์มักจะไม่ครบตามจำนวนที่ปรากฏอยู่ในบัตรแจ้งหมู่หนังสือ โดยเฉพาะหนังสือภาษาไทย ทำให้ต้องดำเนินการเปลี่ยนไปก่อนทั้ง ๆ ที่จำนวนหนังสือไม่ครบ หรือในบางครั้งหนังสือที่เก็บมาเปลี่ยนไม่มีบัตรรายการปรากฏอยู่ ทำให้บรรณาธิการต้องทำบัตรรายการหนังสือใหม่ อย่างไรก็ตาม ปัญหาข้อนี้ก็มีผลคืออย่างหนึ่ง กล่าวคือช่วยให้การจัดทำบัตรรายการของหนังสือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. ปัญหาคนผู้ใช้ห้องสมุด เนื่องจากผู้ใช้ห้องสมุดส่วนใหญ่ไม่ใช้คู่มือรายการในการค้นหาหนังสือ แต่จะตรงไปคนหนังสือจากชั้น อีกทั้งสามารถจดจำที่วางหนังสือที่ต้องการได้ควย ดังนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่เก็บหนังสือไปเปลี่ยนเป็นระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน และจัดเรียงไว้ตามหมวดหมู่ของระบบนี้ ทำให้ผู้ใช้ห้องสมุดหาหนังสือที่ต้องการไม่ได้ บรรณาธิการบริการตอบคำถามจึงต้องคอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้ใช้ห้องสมุดอยู่เสมอ พร้อมกับต้องจัดทำป้ายแสดงไว้ควยว่า หนังสือในหมวดดังกล่าวของระบบทศนิยมของคิวอี้ จะไปอยู่ในหมวดใดของระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน

การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ ของสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร ณ วังท่าพระ¹

1. เหตุผลในการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ

ห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากรเริ่มดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือจากระบบทศนิยมของคิวอี้ มาใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2518 นับเป็นห้องสมุดมหาวิทยาลัยแห่งหลังสุดในระยะนี้ ที่ดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ เหตุผลที่เปลี่ยนเพราะเป็นนโยบายของมหาวิทยาลัยที่ต้องการให้จัดหมู่หนังสือควยระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน เนื่องจากเห็นว่าเป็นระบบที่เหมาะสมสำหรับห้องสมุดมหาวิทยาลัย อีกทั้งห้องสมุดกลางมีหนังสือเฉพาะทางคานศิลป์กรรมมาก จำเป็นต้องใช้ระบบจัดหมู่หนังสือที่มีการแบ่งเนื้อเรื่องอย่างละเอียดกว่าระบบทศนิยมของคิวอี้ และระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันเป็นระบบที่เหมาะสมที่สุด

2. ผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน

งานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นหน้าที่ของบรรณารักษ์ฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือภาษาไทยและหนังสือภาษาต่างประเทศ 2 คน และเสมียนพนักงานอีก 2 คน

3. วิธีดำเนินงาน

การดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นโครงการระยะยาว เนื่องจากบุคลากรของฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือมีจำนวนน้อย ประกอบกับมีหนังสือใหม่เข้ามาในห้องสมุดอยู่เสมอ จึงต้องดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ

---

¹สัมภาษณ์ นางสาว กนกวรรณ สุวรรณวัฒนา หัวหน้าฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือภาษาต่างประเทศ ห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร 19 กุมภาพันธ์ 2519.

พร้อมกันไปกับการทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือใหม่ แต่ส่วนใหญ่จะเน้นงานหนังสือใหม่เป็นสำคัญ ปัจจุบันนี้สามารถดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือได้แล้วเสร็จประมาณ 34 เปอร์เซ็นต์

4. ลำดับขั้นในการดำเนินงาน

การเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือเริ่มจากหนังสือในหมวดศิลปะก่อน เพราะห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากรมีหนังสือในหมวดนี้มาก ส่วนหนังสือในหมวดอื่น ๆ จะได้เก็บมาเปลี่ยนระบบจัดหมู่พร้อมกับการจัดหมู่หนังสือใหม่ กล่าวคือ เมื่อบรรณารักษ์จัดหมู่หนังสือใหม่ชื่อเรื่องใด และเห็นว่ามีส่วนคล้ายคลึงกับหนังสือที่ห้องสมุดมีอยู่แล้ว ก็จะได้นำหนังสือเหล่านั้นมาเปลี่ยนสัญลักษณ์ของหนังสือให้เป็นระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันด้วยจะได้ไม่เสียเวลา เมื่อเก็บหนังสือชื่อเรื่องใด เจ้าหน้าที่จะได้เก็บบัตรครบชุดของหนังสือชื่อเรื่องนั้น ๆ ออกมาจากตู้บัตรรายการด้วย บรรณารักษ์มีหน้าที่กำหนดเลขหมู่หนังสือระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน แล้วเขียนไว้ที่ส่วนบนของบัตรผูกต่าง ลมสัญลักษณ์ระบบทศนิยมของคิวอีไอเอ็มครบชุดทุกใบด้วยาลมหมึกพิมพ์ ส่งบัตรรายการพร้อมทั้งหนังสือให้เจ้าหน้าที่พิมพ์สัญลักษณ์ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน และเปลี่ยนสัญลักษณ์ในเล่ม ข้ออักษร บัตรหนังสือ และที่สันหนังสือ เมื่อแก้ไขบัตรรายการเรียบร้อยแล้ว ก็จะนำกลับไปเรียงไว้ในตู้บัตรรายการเช่นเดิม ส่วนหนังสือที่มีสัญลักษณ์ของระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน จะได้อัดเรียงแยกไว้ในชั้นต่างหาก ถ้ามีหนังสือชื่อเรื่องใดที่บัตรรายการอยู่ในสภาพชำรุด หรือมีขอบพร่องเกี่ยวกับการลงรายละเอียดของบัตรรายการ ก็จะได้พิมพ์บัตรรายการของหนังสือชื่อเรื่องนั้นเสียใหม่ พร้อมกับการแก้ไขเพิ่มเติมรายละเอียดในบัตรรายการด้วย

5. ปัญหาในการดำเนินงาน

ปัญหาในด้านการให้บริการแก่นักศึกษามีบ้างแต่ไม่มากนัก บรรณารักษ์จำเป็นต้องให้คำแนะนำในการค้นหาหนังสือที่จัดหมู่ด้วยระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันบ้างในระยะแรก ๆ นี้ คาดว่าต่อไปนักศึกษาคงเคยชินกับสภาพการไขหนังสือในห้องสมุดที่ใชการจัดหมู่หนังสือสองระบบ นอกจากนี้มีปัญหาในเรื่องบุคลากรไม่เพียงพอ ทำให้งานดำเนินไปได้ช้า เพราะขาดอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ รวมทั้งหนังสือคู่มือประกอบการให้เลขหมู่หนังสือไม่ทันสมัย ทำให้เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน